

Nationála vuordámušat regionála ja gielddalaš plánemii 2023–2027

Mearriduvvon gonagaslaš resolušuvnnain geassemánu 20. b. 2023

Gielda- ja guovlodepartemeanta

Sisdoallu

1	Álgu.....	4
2	Oktiiveiveheapmi ja ovttasbargu plánemis.....	7
3	Oadjebas ja fátmasteaddji báikkálaš servodagat	12
4	Čálgu ja guoddevaš árvoháhkkan	18
5	Dálkkádat, luondu ja biras boahhteáigái.	24
6	Servodatsihkarvuotta ja gearggusvuotta	30

Ovdasátni

Norggas lea buorre ássat, mis leat ollu luonduriggodagat, teknologijja ja veahkadat alla gelbbolašvuodain. Mis leat buohkain vejolašvuodát lihkostuvvat servodathástalusaid čoavdimiin ja ásaht ođđa ahtanuššama ja ovdáneami. Gielddaid ja fylkkagielddaid ángiruššan buori plánemiin lea hui dehálaš lihkostuvvamii.

Nationála vuordámušat regionála ja gielddalaš plánemii biddjo ovdan dakkár áiggi man dovdomearka lea eahpesihkarvuohhta. Fylkkagielddat ja gielddat fertejit dustet ollu váttes hástalusaid boahttevaš jagiid. Earret eará gáibidit demográfalaš rievdamat, eanet vuorrasat ja uhcit oassi veahkadagas bargonávccalaš agis, garrasat vuoruhemiid ja buoret almmolaš resursageavaheami. Bargofámu fidnen njiedjá, ja stuorát oassi resurssain čadnojuvo bálvalusdárbbu gokčamii.

Ráđdehus áigu láchit diliid ássamii, ealáhusovddideapmái ja buori bálvalusfálaldahkii giliin ja gávpogiin miehtá riikka. Erenoamáš dehálaš lea láchit diliid ahtanuššamii ja ovdáneapmái daid guovlluin main lea heajos dahje negatiiva veahkadatovdáneapmi.

Ráđdehusas leat gudneáŋgiris mihtut dálkkáda, birra ja eanagáhttema ektui. Regionála ja gielddalaš plánen leat buorit reiddut eanet guoddevaš servodaga ovddideapmái ja beroštusaid ja vuhtiiváldimiid árvvoštallamii. 2030-agenda, 17 guoddevašvuodamihtuin, gokčá buot servodatsurggiid, ja sáhtta váikkuhit buriid vuoruhemiide eahpesihkkaris áiggiid. Dehálaš prinsihppa lea ahte ii oktage galgga guđđojuvvot olggobeallái, ja danne fere plánemis vuoruhit rašimus joavkkuid. Ráđdehussii lea áibbaš dehálaš váikkuhit sosiála ja geográfalaš ođđasisjuogadeapmái. Pariisa-šiehtadus dálkkádaga ja luondušláddjiivuođa máilmmiviidosas

rámmaid ektui leat guovddázis guoddevašvuodamihtuid ollašuhhtin, ja geatnegahtta maiddái fylkkagielddaid ja gielddaid ángiruššat.

Ráđdehus vuordá ahte fylkkagielddat ja gielddat bidjet guoddevašvuodamihtuid, nationála dálkkádat- ja birasmihtuid ja báikkálaš álbmotstivrejumi vuodđun servodat- ja areálaplánemii, ja láchet diliid oadjebas, guoddevaš ja ealli báikkálaš servodagaide miehtá riikka. Buorit báikkálaš servodagat leat guoddevaš ovddideami geađejuolgin, ja dehálaš lea eastadit dakkár guovddušteami mii geahnohuhtta báikkálaš bálvalusaid ja fálaldagaid. Ealli boaittobealit leat maid hui dehálaččat biebmobuvttadeapmái ja eanadoalloareálaid doaimmaheapmái.

Ráđdehus láchá diliid ruoná nuppástuhttimii ja eanet guoddevaš árvoháhkamii mat ásaht gánháhtti bargosajiid miehtá riikka. Dat resursavuodđu ja gelbbolašvuohhta mat leat regiovnain ja báikkálaččat, leat dehálaš ovddut go ođđa ja dálá ealáhusat galget ovddiduvvot. Fylkkagielddain ja gielddain lea plánaeiseváldin ja servodatovddideaddjin dehálaš láchinrolla. Beaktilis ja buorit plánaproseassat leat mearrideaddjin lihkostuvvamii ráđdehusa mihtuin ruoná industriijaloktema várás.

Plána- ja huksenláhka addá fylkkagielddaide ja gielddaide dávggasvuoda heiveheamis plánema dárbbuide. Ráđdehusa mielas lea dehálaš ahte dát doaibmanvejolašvuohhta geavahuvvo diliid láchimin háliiduvvon ovdáneapmái, seammás go ii viiddit plánema eanet go lea dárbu.

Sigbjørn Gjelsvik
Gielda- ja guovloministar

1 Álgu

Ráđđehus galgá juohke njealját jagi bidjat ovdan nationála vuordámušaid regionála ja gielddalaš plánemii ásahan dihtii guoddevaš ovddideami miehtá riikka. Dat bohtá ovdan plána- ja huksenlága paragrafain 3-5 ja 6-1. Vuordámušat galget čuovvuluvvot plánastrategiijabarggus ja fylkkagielladaid ja gielddaid plánain ja daid galget stáhta eiseválddit bidjat vuodđun go sii oassálastet plánaerseassaide.

1.1 Nationála vuordámušaid rolla plánavuogádagas

Dát vuordámušdokumeanta čohkke ráđđehusa deháleamos vuoruhemiid plánasuorggis boahte

njeallje jagi áigodahkii. Áigumuššan lea ásahit oktasaš vuođu fylkkagielladaide, gielladaide ja stáhta eiseválddiide beavttálmahttin dihtii plánaerseassaid ja dahkat daid mearrediđolažžan ja eastadan dihtii dárbbášmeahttun vuostecealkagiid. Vuordámušdokumeanta lea láiddesteaddjin ii ge gaskkus buot nationála mihtuid, bargamušaid ja beroštusaidda maid plánen galgá fuolahit. Danne ferte dokumeantta geahččat oktanaga guoskevaš lágaiguin, njuolggadusaiguin, dieđáhusaiguin Stuorradiggái ja johtočállagiiguin, ii ge dan sáhte geavahit iehčanas vuodđun vuostecealkagiidda.

Nationála vuordámušat gusket olles riikii ja iešguđet plánadáhpáhusaide. Danne lea dehálaš ahte nationála politihka čuovvuleapmi heivehuvvo regionála ja báikkálaš diliide buriid plánaproseassaid bokte. Plánaproseassat sáhttet oainnusmahttit vuostálas mihtuid ja vuordámušaid, muhto sáhttet maid doaimmat arenan nationála, regionála ja báikkálaš bargamušaid ja beroštusaid oktiiheiveheapmái ja árvoštallamii. Buorre ovttasbargu gaskal plánaeiseválddiid, eará guoskevaš eiseválddiid ja sin geaidda plánat gusket, lea mearrideaddjin oktiiheivehanáigumušaid lihkestuvvamii ja ollislaš ja guoddevaš čovdosiid olaheapmái.

Stáhta plánanjuolggadusat ja stáhta plánearrádušat konkretiserejit nationála vuordámušaid ja čalmustahttet nationála politihka dehálaš surggiin. Neahttasiiddus lea áigáduvvon visogovva gustovaš stáhta plánanjuolggadusain ja Gielda- ja guovlodepartemeantta čohkkejuvvon bagadus regionála ja gielddalaš plánemii.

1.2 Plánen galgá ovddidit guoddevaš ovddideami

Norga lea searvan 2030-agendai mas leat 17 mihtu sosiála, biraslaš ja ekonomalaš guoddevaš ovddideami várás. Servodatovddideaddjin, bálvalusfállin ja plánaeiseváldin leat fylkkagielddat ja gielddat mearrideaddjin lihkestuvvamii guoddevaš servodatovddideami duohtandahkamiin miehtá riikka. Nationála dálkkádat- ja birasmihtut bidjet rámmaid plánemii ja leat hui dehálaččat guoddevašvuodamihtuid juksamii.

Plána- ja huksenlágas lea guoddevaš ovddideapmi váldomihtun, ja das lea stuorra mearkašupmi earret eará eanagáhttemii, luonddušláddjiivuhit, dálkkádahkii, kulturbirrasiidna ja servodatovddideapmái. Láhka galgá sihkkarastit demográfalaš plánaproseassaid ja ahte bargamušat ja beroštusat gehččojuvvojit oktanaga ovttasbarggus gaskal guoskevaš eiseválddiid, ealáhuseallima, siviilaservodaga ja ássiid. Go bargu guoddevašvuodamihtuiguin váldojuvvo mielde servodat-, areála- ja ekonomiiplánemii, de čadnojuvvo bargu deháleamos politihkalaš mearrádušproseassaide, ja sihkkarastojuvvo ahte barggu sáhtta beaktilit čadahit.

Vuordámušat dán dokumeanttas čujuhit mo guoddevašvuodamihtuid sáhtta čuovvulit, muhto eai govčča buot surggiid maidda regionála ja gielddalaš plánen sáhtta váikkuhit. Danne lea dehálaš ahte plánaproseassat geavahuvvojit ságaškuššamii das mo guoddevašvuodamihtuid sáhtta čuovvulit daid hástalusaid ja vejolašvuodaid vuodul mat leat eanemus guoskevaččat báikkálaččat ja regionálalaččat. Plánaproseassat leat maid dehálaččat guoddevašvuodabarggu čatnamii servodahkii, mihttoriidduid gieđahallamii ja dakkár ođđa bargovugiid ja čovdosiid dutkamii mat váikkuhit mihtuid juksamii.

1.3 Dehálaš plánahástalusat ovddasgavlui

Norggas lea buorre vejolašvuhta juksat ollu guoddevašvuodamihtuid ovdal jagi 2030. Mis leat dattetge hástalusat juksama oktavuodas mihtuid mat gusket geahpeduvvon dálkkádatgássaide luoitimii, ovddasvásttolaš geavaheapmái, resursageavaheapmái, luonddušláddjiivuođa suodjaleapmái ja erohusaid uhcideaipmái. Dáid hástalusaid fertejit fylkkagielddat ja gielddat leat mielde čoaivdimin plánema bokte. Dasa lassin fertejit gielddat dustet eará stuorra servodahástalusaid, earret eará álbmoga boarásmuovvama geažil mii vuordimis vuolggaha stuorát fuolahusdárbbuid ja dan geažil go bargofápmu váilu gielddaid iešguđet bálvalussuggiin. Jus galggaš juksat guoddevašvuodamihtuid, de ferte čoaivdit dáid servodahástalusaid, ja mii fertet heivehit iežamet dakkár dálkkádahkii mii lea rievdamin ja mii váikkuha lundui ja stuorra osiide servodagas. Stuorra rievdadusat ja nuppástuhttimat, nu go stuorát dárbu veahkehit báhtareddjiid ásaiduvvat, sáhttet maid vuolggahit stuorát gearggusvuoda- ja dávggasvuodadárbbu plánemis.

Mihtun lea dakkár politihka mii lea heivehuvvon regionála ja báikkálaš diliide, ja nu ahte sáhtta láhčit diliid ođđa ahtanuššamii ja nannosat ovddideapmái guovlluin main lea heajos dahje negatiiva veahkadatovdáneapmi. Dakkár guovddusteapmi mii hedjonahtta báikkálaš bálvalusaid ja fálladagaid, ii leat guoddevaš. Buot gielddain galgá leat vejolašvuhta ovddidit smávva ja stuorra báikkálaš servodagaid. Erenoamážit daid guovlluin gos olmmošlohku njiedjá dahje ii rievdda, ferte bidjat mealgat stuorát deattu báikkálaš árvoštallamiidda ja vuoruhemiide.

Ráđđehusa mielas lea dehálaš ahte fylkkagielddat ja gielddat leat mielde ovddideamen árvoháhkama, dárbbášlaš nuppástuhttima ekonomijjas, sihkkarastimin ássama miehtá riikka, geahpedeamen dálkkádatgássaidda luoitima ja heiveheamen iežamet dálkkádahkii mii lea rievdamin, gáhttemin luonddu, dehálaš olgunastinguovlluid ja kulturbirrasiid, beavttálmahttimin energiijageavaheami, fállamin dásseárvosaš bálvalusaid, giedahallamin demográfalaš rievdamiid, eastadeamen gelbbolašvuoda ja bargofámu váiluma ja sihkkarastimin buriid, dásseárvosaš ja oadjebas báikkálaš servodagaid. Seammás lea dehálaš ahte fylkkagielddat ja gielddat váikkuhit buriid rámmaeavttuide priváhta ealáhuseallimii ja eaktodáhtolaš suorgái. Dakkár čovdosat ja ovttasbargovuogit mat láhččet diliid beaktillis resursageavaheapmái, ja mat leat mielde doarjumin servodatovddideami bajimus mihtuid, galget vuoruhuvvot.

Gielddaid gaskkas leat stuorra erohusat dan ektui guđe hástalusaid sii fertejit dustet, ja gielddat ieža dat buoremusat sáhttet árvoštallat guđe plánat

dárbbášuvvojit eanemusat sin gielddas. Gielddalaš álbmotstivrejupmi addá vejolašvuoda heivehit čovdosiid juohke earjil báikkálaš servodahkii.

1.4 Dán vuordámušdokumeantta ráhkadus

2030-agendas leat vihtta bajimus perspektiivva, mat leat válljejuvvon vuolggasadjin dán vuordámušdokumeantta kapihtaljuogadeapmái. Dat leat sosiála, ekonomalaš ja biraslaš guoddevašvuoha, servodatsihkarvuoha ja gearggusvuoha ja ovttasbargu mihtuid juksama várás. Eanemus guoskevaš guoddevašvuodamihtut deattuhuvvojit kapihtaljuogademiin. Áigumuššan lea čájehit oktavuoda gaskal guoddevašvuodamihtuid, nationála politihka ja regionála ja gielddalaš plánema.

Dán viđa kapihttalas deattuhuvvojit ráđđehusa vuoruheamit das mo suorggi guoskevaš hástalusaid sáhttá dustet regionála ja gielddalaš servodat- ja areálaplánema bokte. Juohke kapihttala loahpas leat konkrehta vuordámuščuoggát. Vuordámuščuoggáid ferte geahččat oktanaga, maiddá kapihttaliid rastaččat.

2 Oktiiheiveheapmi ja ovttasbargu plánemis

Regionála ja gielddalaš plánen lea fylkkagielddaid ja gielddaid deháleamos stivrenreaidu guoddevaš servodatovddideami várás báikkálaš álbmotstivrejumi vuodul. Ráđđehus oaivvilda ahte servodat- ja areálaplánemis lea dehálaš láchit diliid oadjebas, guoddevaš ja ealli báikkálaš servodagaide miehtá riikka. Bajimus plánat galget láidestit servodatovddideami, váikkuhit guoddevašvuodamihtuid juksamii, ja oktiiheivehit daid bargamušaid ja vuhtiiváldimiid mat leat dehálaččat dan ollašuhhtimii. Ođasmahttojuvvo

plánat dárbbasuvvojit dusten dihtii guoskevaš hástalusaid ja sihkkarastin dihtii ahte nationála rámmat ja mihtut čuovvuluvvojit. Rabas ja fáttmasteaddji plánaproseassat addet lobálašvuoda dohkkehuvvon plánaide. Seammás lea dehálaš ahte plánat leat realisttalaččat ja láchčat diliid beaktilis resursageavaheapmái almmolašvuodas ja priváhtasuorggis. Dat eaktuda lagas čatnaseami gaskal bajimus plánema ja ekonomiijaplánema.

2.1 Ođasmahttojuvvon plánat

Ođasmahttojuvvon plánat dárbbášuvvojit guoddevaš servodat- ja areálovddideapmái ja báikkálaš, regionála ja nationála politihka čadaheapmái. Fylkkagiellat ja giellat galget árvoštallat plánadárbbu juohke válgáigodaga álggus regionála ja gielddalaš plánastrategiija bokte. Ulbmilin lea vuoruhit plánabargamušaid ja sihkkarastit politihkalaš stivrejumi plánemiin, vai dat heivehuvvo dárbbui ii ge viiddiduvvo dárbbášmeahttumit. Dárbu ođđa dahje ođasmahttojuvvon plánaide árvoštallojuvvo servodatovdáneami, ođđa máhtu, stáhta plánanjuolggadusaid ja nationála vuordámušaid vuodul.

Regionála plánastrategiija ja gielddaplána servodatoassi leat deháleamos dokumeanttat čielggadeapmái mo guoddevašvuodamihtuid galgá čuovvulit viidásat plánabarggus, bargamuščoavdimis ja ekonomiiaplánemis. Dehálaš lea ahte stáhta eiseválddit veahkehit dárbbášlaš máhtuin das mo sierra sektorsurggiid sáhtta geahččat oktanaga guoddevašvuodamihtuiguin.

Giellaplána servodatoassi galgá čujuhit strategalaš háltti sihke gieldda ovddideapmái servodahkan ja organisašuvdnan. Servodatoassi berre láchit diliid buori ovttasdoaimmii gaskal gieldda iešguđet servodat- ja bálvalussurggiid ja siviilaservodagain ja priváhta ealáhuseallimiin. Dat sáhtta vuolggahit innovašuvnna ja ahte gieldda resurssaid sáhtta geavahit beaktilit.

Servodatoasi areálastrategiija lea dehálaš gielddastivrra guhkesáiggi areálapolitihka čielggadeapmái ja dasa mo nationála ja regionála láidestusaid ja mihtuid galgá čuovvulit. Go areálastrategiija biddjojuvvo vuodđun gielddaplána areáloasi ođasmahttimiin, de dat veahkeha geahččat areála- ja servodatovddideami oktanaga. Servodatoassi galgá čuovvuluvvot suorggi plánemis ja ekonomiiaplánemis. Nannen dihtii servodatoasi čuovvuleami, sáhtta gielddaplána doaimmaoasi ovttaštahttit ekonomiiaplánain.

Fylkkagiellat galget regionála plánema bokte oktiiheivehit regionna bargamušaid ja beroštusaid, loktet guoskevaš čuolbmačilgehusaid, ja doarjut ovdáneami gielddain. Regionála plánastrategiija čujuha fylkkagieldda servodatovddidanrolla háltti. Regionála plánat leat dehálaččat sihkkarastimii ollislaš hálddašeami ja ovdáneami regionnain dakkár fáttáin mat rasttidit gielddarájaid. Regionála plánat galget hábmejuvvot lagas ovttasbarggus gielddaiguin sihkkarastin dihtii buori čatnaseami ja oktasaš áddejumi das mo plánaid galgá čuovvulit.

2.2 Beaktilis ja fáttmmasteaddji plánaproseassat

Beaktilis plánaproseassat leat dehálaččat sihkkarastimii doarvái ásodathuksema ja ealáhuseovddideami ja diliid láchimii ruoná nuppástuhttimii. Beaktilis plánen sihkkarastujuvvo dainna lágiin ahte mearrádušat dahkkojuvvot ulbmileamos plánadásis ja dakkár dárkilvuodadásiin mii lea heivehuvvon dárbbui. Plánavuogádaga dávggasvuoda ja vejolašvuodaid buhtalas áššemeannudeapmái sáhtta geavahit buorebut. Árvjalah ovttasbargu gaskal gieldda ja priváhta evttoheddjiid váikkuha buoret kvalitehtii priváhta plánaevttohusain ja beaktilat áššejohtui. Plánabarggu eavttuid ferte čielggadit duohtavuoda ektui ja árrat. Buorre ovttasbargu huksejeddjiiguin huksenšiehtadusaid ja oktasaš infrastruktuorra ruhtadeami oktavuodas váikkuha plánaid beaktilis čadahuvvomii.

Digitála teknologiija dahká dakkár ođđa bálvalusaid ja bargovugiid vejolažžan mat leat vuoitun sihke ássiide, ealáhuseallimii ja gielddasuorgái. Digitaliseren rahpá earret eará dakkár ođđa ovttasdoaimmavugiid maid berre geavahit buoridan ja beavttálmahttin dihtii plánaproseassaid. Eanaš gielddat leat jo ásahan digitála plánaregisteriid ja váldán atnui digitála čovdosiid mielváikkuheami várás.

Plánaproseassat galget leat rahpasat ja dárkkistanvejolaččat, ja buot berošteddjiin galgá leat vejolašvuhta gulduvvot. Dilid galget árvjalahččat láchčojuvvot mielváikkuheapmái ássiid, ealáhuseallima ja siviilaservodaga bealis ja earáid bealis geaidda ášši guoská. Árra fáttmmasteapmi váikkuha buoret plánaide, uhcit riidduide ja plánaid beaktilis čadaheapmái. Gieldda galgá bearráigeahččat

ahte dilít láchčöjuvvojít mielváikkuheapmái maiddáí priváhta plánaevttohusaid ektui. Gielddain lea erenoamáš ovddasvástádus sihkkarastimis árjajalaš mielváikkuheami dakkár joavkkuid bealis mat gáibidit sierra láchčima, nu go doaibmavádjigiid, mánáid ja nuoraid ja geavaheddjiid bealis geat eai geavat digitála čovdosiid. Daid joavkkuide ja berošteddjiide mat eai sáhte searvat njuolgga, fertejit evttoheaddjit ja plánaiseválddit geavahit eará vugiid mo sihkkarastit buori mielváikkuheami, ovdamearkka dihtii fylkkagielddalaš ja gielddalaš ráđiid dahje geavaheaddjiorganisašuvnnaid bokte.

Sámi álbmogii ja nationála minoritehtaide galgá addit oassálastin- ja váikkuhanvejolašvuođa áššiin mat gusket sidjiide. Sámeláhka sisttisoallá sierra geatnegasvuođa konsulteret Sámedikkiin ja eará sámi berošteddjiiguin, nu go giliservviiguin, orohagaiguin ja báikkálaš organisašuvnnaiguin. Sámedikki vuostecealkinvuoigatvuohta plánaáššiin fuolaha konsultašuvdnageatnegasvuođa dáid áššiin.

Geatnegasvuohta fállat konsultašuvnna báikkálaš sámi berošteddjiide gusto beroškeahtta Sámedikki vuostecealkinvuoigatvuođas, ja lassin plána- ja huksenlága mielváikkuhanmearrádusaide.

Plánareaiddut leat maid dehálaččat diliid láchčimii sámi kultuvrra, ealáhuseallima ja servodateallima ovdáneapmái, dás maiddáí sámegeielaid gáhttemii ja nannemii. Go lea guoskevaš, fertejit gielddat plánet bures sámegeielat bargiid rekrutterema ja sidjiide lágidit lassioahpu. Sámegeielaid hálddašanguovllus berre ságaškuššat sámegeielaid hástalusaid regionála ja gielddalaš plánastrategiija oktavuodas.

2.3 Máhttovuđot plánen, gelbbolašvuohta ja kvalitehta

Servodat- ja areálaplánemis ferte leat ođasmahttojuvvon ja buorre máhttovuodđu vai sáhtta bidjat vuođu duohta strategalaš ságaškuššamiidda, beroštusčielggadusaide ja buriid čovdosiidda. Plánemis galgá geavahit

almmolaš kártavuodu, ja dehálaš lea ahte gielddat, fylkkagielddat ja stáhta etáhtat juogadit nationála infrastruktuurra dáhtaid ja ovttasbarget kártavuodu nannemiin.

Buot areálaplánat galget čilget evttohusaid váikkuhusaid plánačilgehusain, dahje váikkuhusčilggademiin daid plánaidda oktavuodas mat dan gáibidit váikkuhusčilggademiid láhkaásahusa vuodul. Molssaeavttuid ja plána evttohusaid ollislaš váikkuhusaid árvostallan galgá gullat váikkuhusčilggademiide. Buorre visogovva areálaovdáneamis lea dehálaš vuoddu areálahetdoalu ráhkadeapmái plánema várás. Mielváikkuhus sin bealis geat ellet ja doibmet guovllus, dárbbášuvvo oazžun dihtii ovdan báikkálaš máhtu ja vásáhusvuodot máhtu oassin mearridanvuodus.

Fylkkagielddat galget bagadit ja veahkehit gielddaid servodat- ja areálaplánemis. Dat sáhtta earret eará mearkašit regionála máhtovuodu ásaheami árvostallan dihtii regionála hástalusaid ja ásahan dihtii oktasaš áddejumi hástalusain ja čovdosiin. Dakkár barggu berre dahkat ovttas gielddaiguin vai máhtovuoddu heivehuvvo sin dárbbuide. Dehálaš lea maiddái ahte stáhta eiseválddit veahkehit ođasmahttojuvvon máhtuin iežaset fágasurggiin oassálasttidettiin plánaproseassaide, oppalaš plánabagademiin ja dáhtaid lágidemiin ja kvalitehtasihkkarastimiin.

Gielddat ávžžuhuvvojit ovttasbarget gielddaidgaskasaš plánakantuvrra bokte ja earálágan gielddaidgaskasaš plánaovttasbarggu bokte nannen dihtii kapasitehta ja gelbbolašvuoda servodatovddideamis. Gielddaidgaskasaš plánat sáhttet buorebut čovdit dakkár plánagažaldagaid mat rasttidit gielddarájáid, ja váikkuhit máhtu ja vásáhusaid juogadeapmái. Fylkkagielddat ja stáhtahálddašeadjit berrejit erenoamážit deattuhit veahki daid gielddaide main ii leat doarvái gelbbolašvuoda ja kapasitehta plánemis, vai sáhttet čovdit plánabargamušaid ulbmillaččat. Regionála

plánafierpmádat lea dehálaš doaibmabidju gielddaid gealboloktemii.

2.4 Buorre oktiiheiveheapmi eiseváldiid gaskkas

Árra involveren lea buorre vuoddu buori ovttasbargui ja čovdda oktiiheiveheami nannemii plánaproseassain. Plánaeiseváldiin lea ovddasvástádus láchčimis diliid árra gulahallamii guoskevaš eiseválddiiguin, ja suorgeiseválddit galget bidjat ovdan dehálaš beroštusaid nu árrat ja čielgasit go vejolaš. Dat galgá váikkuhit čielggademiid čađahuvvomii árrat plánaproseassain ja vejolaš riidduid čovdimii báikkálaš dásis. Dakkár áššiin mat gáibidit mearrádusa plána- ja huksenlága ja suorgelágaid vuoddu, lea dehálaš ahte stáhta eiseválddit, fylkkagielddat ja gielddat ovttasbarget beaktilis ja oktiiheivehuvvon áššemeannudemiin.

Buot fylkkagielddat leat ásahan regionála plánaforumiid mat geavahuvvojit beroštusaid čielggadeapmái ja oktiiheiveheapmái plánaáššiin. Plánaforuma ulbmillaš geavaheapmi lea reaidu beaktilat plánemii nationála ja regionálalaččat dehálaš áššiin. Dat eaktuda ahte sihke gielddat, fylkkagielddat, stáhta eiseválddit ja Sámediggi leat árijjalaččat mielde.

Báikkálašdemokratiija vuhtiiváldin galgá deattuhuvvot, muhto gielddain lea ovddasvástádus das ahte maiddái nationála ja regionála beroštusat fuolahuvvojit. Vuostecealkinvejolašvuoda galgá sihkkarastit ahte gielddat eai dohkket plánaidda mat rihkkot dakkár beroštusaid.

Stáhtahálddašeadjit leat ožžon bargamuššan oktiiheivehit stáhta vuostecealkagiid. Dat galgá sihkkarastit ahte vuostecealkagat leat doarvái bures vuodustuvvon ja ahte vuostálas vuostecealkagat eai ovddiduvvo gildii. Dehálaš lea ahte ortnet geavahuvvo dakkár vugiin mii sihkkarastá rabasvuoda, vuorddehahttivuoda ja beaktilis proseassaid.

Ráđđehusa vuordámušat

1. Guoddevašvuodamihtut, nationála dálkkádat- ja birasmihtut, báikkálaš álbmotstivrejupmi ja čovdosat mat nannejit árvoháhkama ja ássama miehtá riikka, biddjojuvvojit vuodđun bajimus servodat- ja areálaplánemii ja stáhta oassálastimii plánaproseassaide.
2. Plánastrategiijabargu vuoruhuvvo sihkkarastin dihtii ahte plánat leat ođasmahttojuvvon ja dustejit daid dárbbuid mat čuvvot servodatlaš, demográfalaš, politihkalaš ja luondduvuđot diliid rievdamiin.
3. Regionála plánareaiddu ja gielddaplána servodatoassi geavahuvvojit servodatovddideami háltti čujuheapmái ja hábmejuvvojit ovttasdoaimmamis ássiiguin, siviilaservodagain, ealáhuseallimiin ja eará almmolaš doaimmaheddjiiguin. Dohkkehuvvon mihtut ja strategiijat čuovvuluvvojit ekonomiiaplánemis ja plánain muđui.
4. Guhkesáigásaš areálastrategiija gullá gielddaplána servodatoassái, ja biddjojuvvo vuodđun gielddaplána areálaoassái.
5. Gollobeaktilisvuohta priváhta ja almmolaš doaimmaheddjiide gieldda, fylkkagieldda ja stáhta dásis deattuhuvvo plánemis.
6. Vejolašvuodát plána- ja huksenlágas beavttálmahttit ja álkidahttit plánema váldojuvvojit atnui. Bajimus plánat galget leat ođasmahttojuvvon, dárbbášmeahttun plánat garvojuvvojit ja dárkilvuodadássii plánain ja čielggadusain heivehuvvojit dárbbuide.
7. Priváhta muddenplánaevttohusat gieđahallojuvvojit beaktilit ja buorre plánakvalitehta sihkkarastojuvvo árrjalaš gulahallamiin evttoheddjiin gaskan plánaproseassas.
8. Dililit láchčojuvvojit mielváikkuheapmái ja searvamii guoskevaš áššebeliid ja beroštusaid bealis árra plánaproseassain, maidái priváhta plánaevttohusain. Digitála mielváikkuhančovdosat váldojuvvojit atnui. Joavkkuide ja berošteddjiide geat eai sáhte oassálastit njuolgga, dahje geat eai sáhte geavahit digitála čovdosiid, sihkkarastojuvvojit vejolašvuodát mielváikkuheapmái eará lánhái.
9. Sámi álbmogii ja nationála minoritehtaide sihkkarastojuvvo vejolašvuohta oassálastit plánaproseassaide mat gusket sidjiide. Konsultašuvvnat guoskevaš sámi berošteddjiiguin čađahuvvojit.
10. Dililit láchčojuvvojit sámi kultuvrra, ealáhusha ja servodateallima ja sámegeielaid nannemii plánema bokte.
11. Sámegeielaid hálddašanguovllus berre ságaškuššat sámegeielaid hástalusaid regionála ja gielddalaš plánastrategiija oktavuodas.
12. Digitála plánaregistarat galget leat ođasmahttojuvvon. Dililit láchčojuvvojit nu ahte lea álki háhkat plánadáhtaid digitála plánaregistarain, ja fáddadáhtaid almmolaš kártavuodas.
13. Sihkkarastin dihtii beaktilis ja dievaslaš digitála áššemeannudeami huksenohcamiin, váldojuvvo eHuksenáššečoavddus atnui.
14. Guoskevaš eiseválddit dieđihit árrat ja čielgasit dehálaš beroštusaid ja vuhtiiváldimiid birra gielddalaš plánaproseassain. Stáhta vuostecealkagiid lohku galgá njiedjat ja dat galget buorebut oktiiheivehuvvot. Vuostecealkinvejolašvuohta galgá sihkkarastit ahte gielddat eai dohkket plánaid mat rihkkot nationála dahje dehálaš regionála beroštusaid, dahje eará vuhtiiváldimiid maid plána- ja huksenlága § 5-4 válddaha.
15. Regionála plánaforum geavahuvvo árrjalaččat vuodđun stáhta, regionála ja gielddalaš beroštusaid čielggadeapmái ja oktiiheiveheapmái guoskevaš plánaáššiin.
16. Beaktilis mearridanproseassat sihkkarastojuvvojit buori oktiiheiveheami bokte go mearrádusat dahkkojuvvojit plána- ja huksenlága ja suorgelágaid vuodul.
17. Servodat- ja areálaplánema vuodđun lea ođasmahttojuvvon ja buorre máhttovuodđu. Gielddat berrejit ráhkadit areálarehketdoalo oassin dakkár máhttovuđđui.
18. Váikkuhusčielggademiin galgá árvoštallat molssaeavttuid, ollislaš váikkuhusaid evttohuvvon areálageavaheamis ja váikkuhusaid oktiibuot.

3 Oadjebas ja fátmmasteaddji báikkálaš servodagat

Norga lea molsašuddi ja mánggabealat, ja dát mánggabealatvuohtha lea árvvolaš. Ráđdehussii lea dehálaš ahte fylkkagielddat ja gielddat plánain láhččet dilálašvuodaid oadjebas ja fátmmasteaddji báikkálaš servodagaide miehtá riikka. Eaktun sosiála guoddevaš servodahkii lea ahte mii lihkestuvvat ovddidit stuorra ja smávva gávpogiid, stuorát ja uhcit čoahkkebáikkiid ja vuorjjesássanguovvluid vai lea buorre ássat, eallit ja bargat doppe.

Servodat- ja areálaplánen galgá sihkkarastit fysalaš birrasiid ja sosiála arenaid mat leat mánggabealagat, fátmmasteaddjit ja bistevaččat, vejolašvuodain buot osiide álbmogis fidnet dárbbášlaš bálvalusaid. Buorit báikkálaš servodagat ja ránnjágottit ásahtit vuodu stáđis ássanbirrasiidda ja eallinkvalitehtii eallima iešguđet muttuin. Geasuheaddji ja bures plánejuvwon birrasat, vejolašvuohtha beassat luonduin ávkkástallat ja iešguđet fáladagat ja deaivvadansajit leat dehálaččat identitehtii, álbmotdearvašvuhtii, ja birrasii.

3.1 Ealli gávpogat, čoahkkebáikkít ja gilit

Regionála ja gielddalaš plánen sáhtta váikkuhit čálggu nannemii servodagas ja diliid lámhčimii mánggabealat válljenvejolašvuođaide. Gávpogat ja čoahkkebáikkít šláddjás bargosadjefálaldagaiguin, kulturfálaldagaiguin ja bálvalusaiguin leat dehálaččat sihke báikkálaččaide, bargomátkkošteddjiide ja gallejeddjiide. Plánema bokte sáhtta lámhčit diliid nu ahte areálaid olles gielddas sáhtta ovddidit báikkálaš eavttuid ja dárbbuid vuodul. Ássan smávva báikkálaš servodagain, giliin ja gilážiin lea dehálaš vai álbmogis leat buorit vejolašvuođat bisuhit sosiála ja kultuvrralaš gaskavuodaid, vai lea lagasvuohta lundui ja stuorra olgoáibmoguovlluide, ja vai min rikkes, ođasmahtti luondduresurssat hálddašuvvojít bures dálá ja boahttevaš buolvaid várás.

Go gieldda háliida ovddidit stuorra dahje smávva báikeguovddážiid, de lea dehálaš áimmahuššat mihtilmasvuođaid ja oktasašareálaid ja ahte allodagat ja čoahkkisvuohta heivehuvvojít báikkái. Guovddážiidda sáhtta stuorát čoahkkisvuohta addit ulbmileappo areálageavaheami ja guovddášguovlluid mat doibmet buorebut buot gieldda ássiide. Huksehusat maidda čáhknet eanet doaimmat, dahket eanet iešguđetlágan doaimmaid vejolažžan sihke gávpogiin ja uhcit báikkálaš servodagain. Govda aktivitehta- ja doaibmafálaldat sáhtta dagahit gieldda dahje gávpotoasi guovddáš osiid eanet geasuheaddjín sihke beaivet ja eahkedis. Iešguđet almmolaš ja priváhta doaimmaid ja aktivitehtaid oktiisajušteapmi sáhtta dagahit investerema eanet geasuheaddjín, ja dáinna lágiin leat mielde ovddideamen buriid ja stádis báikkálaš servodagaid. Dehálaš lea ahte guovddášguovllut ovddiduvvojít guhkesáiggi ovtasbarggus gaskal gieldda ja priváhta doaimmaheddjiid, fátmastettiin ássiid ja siviilasuođggi.

Fylkkagielddain lea ovddasvástádus veahkehit gielddaid háhkat dakkár máhttovuođu ja

bagadeami mii doarju dan mihtu ahte gávpogat ja čoahkkebáikkít galget leat geasuheaddjít ja doaibmat bures ovttas daid birasguovlluiguin.

3.2 Doarvá ja iešguđetlágan ásođagat

Alla ásođathattiid ja stuorra haddelassáneami geažil deattuiguovlluin lea ollu álbmotjoavkkuide váttis háhkat heivvolaš ásođaga alcceseaset. Dilli lea nu maiddá guovlluin main leat leamaš ollu huksendoaimmat. Ollu guovllusuohkaniin leat baicce ásođatmárkanat eahpeviššasat uhccán doaimmaiguin. Dáid guovlluin leat dávjá uhccán láigoásođagat. Vuollegis ásođathattiid ja heajos haddegoarggun sáhttet dagahit ahte ásođathivvodat ođasmahttojuvvo njozet, uhccán ásođathuksema geažil ja dan geažil go ásođagat eai divvojuvvo dálááiggi standárdii. Heivvolaš ásođagaid váilun sáhtta maid hehttet rekruiterema sihke priváhta ja almmolaš suorgái.

Dusten dihtii bearatgottiid vurdojuvvon stuorruma ja ásođatdárbbuid mat čuožžilit dan geažil go stuorát oassi álbmogis boarásma, ealáhusásahemiid ahtanuššama geažil ja guovlluid ovdáneami geažil, dárbbasuovvo buorre plánen ja johtilat ásođathuksen ollu sajiin. Dehálaš lea ahte mánáin ja nuorain leat buorit ássandiliid, ahte nuorat sáhttet sajáiduvvat ásođatmárkanii, ahte bargiin mat bohtet lea ássansadji, ja ahte vuorasiin ja doaibmavádjigiin lea vejolaš fidnet heivvolaš ásođagaid main lea universála hápmi. Buorre ja mánggabealat ásođatfálaldat sáhtta maid eastadit ahte eanebut ožžot váttisvuođaid ásođatmárkanis ja caggat errema.

Heivehuvvon ásođagaid huksen vuorasiidda, lagasvuođain dehálaš doaimmaide ja bálvalusaide, sáhtta dagahit álkibun ja eanet geasuheaddjín vuorasiidda ássat guhkit áiggi iežaset ásođagas. Dat sáhtta uhcidit dárbbu gielddalaš fuolahusásodagaide ja áhahussajiide, seammás go sierraviesut guorranit nuorat ássiide ja dagaha ahte gieldda ásođatmárkan doaibmá buorebut. Nu ollu bálvalusaid go vejolaš berre áhahit nu ahte daid sáhtta fállat uhccán fievrrádušdárbbu haga. Vuorasiin lea buoret vejolašvuohta ieža olahit bálvalusaid, mii maid veahkeha sin doaibmat aktiivvalaččat ja sis lea dalle sosiála ovtastallan doppe gos fálaldagat leat. Vuorasiid lagasvuohta bálvalusfálaldagaide eastada ahte árvvolaš

bargofápmoresurssat geavahuvojit fievrrádussii, mii vuolida goluid ja mas leat birasvuoitut. Maiddá lea stuorát vejolašvuotta ahte priváhta ja epmolaš doaimmat háliidit ásahtit geasuheaddji fálddagaid vuorrasat álbmoga várás jus sii ássat lahkalgaid.

Regionála plánen lea dehálaš vai olles regiovdna sáhtta láhčit diliid doarvái ásođathuksemii ja beaktilat fievrrádušvuogáđahkii sihke gávpgiin, čoahkkebáikkiin ja vuorjjesássanguovlluin. Gielddalaš plánen galgá čuovvulit regionála plánaid, ja sihkarastit buori vejolašvuotta fidnet regulerejuvvon viessosajiid, máhtu vuodul veahkadatovdáneami ja ásođatoastinfámu birra. Gielddaid gaskasaš ovttasbargu ja gulahallan sáhtta dahkat álkibun árvvoštallat mo sii sáhttet váikkuhit dasa ahte olles regiovdna láhčá diliid doarvái ja mánggabealat ásođathuksemii. Dehálaš lea maid ahte gielddat árrjalaččat váikkuhit dasa ahte lea vejolaš čađahit ásođathuksema.

Nannen dihtii sosiála guoddevašvuotta lea dehálaš hukset kvalitehta dáfus buriid ásođagaid, ja ahte ásođatfáldat lea doarvái mánggabealat nu ahte sáhtta gokčat álbmoga iešguđet dárbbuid ja váikkuhit mánggabealat ránnjágottiide. Dárbu lea hukset ásođagaid iešguđet lagasbirrasiin, iešguđetláganiid ja iešguđet sturrodagain, ja sihke iešeaiggátásođagaid ja láigoásođagaid. Ovdamearkka dihtii sáhttet dakkár ásođatoastinmodeallat nu go láigohit-eaiggáduššamii, láigoásođagat ja ásođatsearveásođagat váikkuhit mánggabealatvuhtii. Go servodat- ja areálaplánemis leat ásođatsosiála vuhtiiváldimat, de sáhttet gielddat váikkuhit dasa ahte heajosbirgejeaddjit ožžot buriid ásođatfáldagaid ja ahte eanebuin lea vejolašvuotta eaiggáduššat iežaset ásođaga.

3.3 Buorit fysalaš rámmat juohkebeaivválaš eallimii

Fysalaš birrasat váikkuhit min láhttemii ja vásáhusaide, ja areálaplánen lea dehálaš nu ahte báikkálaš servodagain miehtá riikka galgá leat buorre ássat ja eallit. Gielddain lea ovddasvástáduš sihkarastimis kvalitehta huksejuvvon birrasiin buot areálaplánain ja huksenprošeavttain. Dat válljemat mat dás dahkkojuvvojit bidjet earret eará vuoddu čalgui, dálkkádatgássaluoitimii ja energijageavaheapmái guhkes áigái ovddasguvlui

ja váikkuhit návccaide sáhttit gieđahallat dálkkádatrievdamiid. Stuorát deaddu arkitektonalaš kvalitehtii visttiid ja olgoareálaid hábmemis sáhtta váikkuhit buoret doaimbi čovdosiidda mat addet eanet guoddevašvuotta, árvoháhkama ja čálgu. Gielddaid ja huksejeddjiid gulahallama dehálaš fáddán lea mo arkitektuvra sáhtta váikkuhit buriid ássanbirrasiidda, álbmotdearvašvuhtii, ja dálkkádat- ja birasmihtuid juksamii.

Ásođagaid ja olgobirrasiid oppalaš standárda Norggas lea allat, ja ollugiin lea buorre vejolašvuotta beassat návddašit luonddu, ruonasbirrasiid ja almmolaš birrasiid. Seammás leat erohusat álbmoga beassamis ruonasguovlluide. Koronapandemii lea čájehan man dehálaš lea beassat sihke ruonasguovlluide ja buriid ránnjágottiide mat dahket searvevuotta ja doaimmaid vejolažžan. Muhtun guovlluin ja prošeavttain vuhtiiváldjuvvojit dattetge báikkálaš huksenvierut ja estetiikka menddo uhccán. Viessohuksemis leat uhccán erohusat, luondduguovlluin čađahuvojit huksemat ja olgoguovllut ásaheavvojit ja láhččojuvvojit menddo heajos kvalitehtain. Gielddain lea ovddasvástáduš sihkarastimis báikkálaš áigumušaid arkitektuvrra ja huksenvieruid ektui plánain ja huksenprošeavttain.

3.4 Luonddu- ja kulturbiras resursan

Dálkkádatrievdamat ja areálageavaheami rievdamat bidjet deaddaga sihke luonddu- ja kulturbirrasiidda. Dakkár areálaplánemis mii gáhtte luonddu, lea mearkkašupmi luonddušláddjiivuhtii ja ekovuogádagaid, karbona dábuheapmái ja vurkemii, bajildusčáhcegieđahallamii, báikkálaš dálkkáđahkii, nuoskkideapmái, olgoáibmodoaimmaid, dearvašvuhtii ja čálgui ja ollu eará ekovuogádatbálvalusaide. Jotkkolaš ruonasstruktuvrrat leat mielde áimmahuššamin dáid doaimmaid, ja dahket luonddumuosáhusaid, virkkosmahttima ja olgoáibmodoaimmaid vejolažžan lagasbirrasis.

Kulturbirrasat leat gáldun máhttui Norgga historjjá birra, ja mánggabealat ovttasdoaimbama birra gaskal luonddu, dálkkádagat ja olbmuid eallima ja doaimbama miehtá riikka. Kulturbirrasiid sáhtta geavahit resursan servodatovddideamis, ja dat sáhttet váikkuhit biraslaš, sosiála ja ekonomalaš guoddevašvuhtii. Historjjálaš visttiid ja huksehusbirrasiid geavaheapmi,

ođđasisgeavaheapmi ja nuppástuhttin sáhhtá vuolggahit čálgu ja geasuhusa sihke stuorra ja smávva báikkiide. Kulturbirrasiid sáhhtá maid lámččit nu ahte dat movttiidahtta olgoáibmodoaimmaide ja rumašlaš doaimmaide. Fylkkagiieldain ja giieldain lea dehálaš rolla das ahte fuolahit mánggabealat kulturbirrasiid servodat- ja areálaplánema bokte.

3.5 Buoret eallindilit ja álbmotdearvvašvuohta

Vaikke vel leat ge smávva erohusat eallindiliin Norggas eará riikkaid ektui, de lassánit erohusat. Daid olbmuid oassi álbmogis geain lea bistevaččat vuollegis sisaboahu, lea maid sturron. Muhtun gávpotosiin lea daid ássiid lohku geain lea vuollegis sisaboahu ja eallindillehástalusat lassánan, ja muhtun guovlluin lea leamaš negatiiva ovdáneapmi. Maiddái vuorjjesássanguovlluin leat stuorra erohusat daid ássiid logus geain leat vuollegis sisaboahu ja eallindillehástalusat. Ollu mánáin, nuorain ja nuorra rávesolbmui sihke gávpot- ja guovlogiieldain ii leat skuvla, oahppu ja bargoeallin olámuttus.

Servodat- ja areálaplánen, ásodatpolitihkalaš váikkuhangaskaoamit, ásodathuksen ja almmolaš bálvalusat sáhhtet leat mielde eastadeamen ahte ekonomalaš erohusat stuorrudit eallindillehástalusaid. Buorre plánen sáhhtá maid leat mielde sihkkarastimin ovtadássásaš ja vuoiggalaš vejolašvuođa fidnet almmolaš buriid. Dehálaš lea sihkkarastit mánggabealat ásodatfálaldaga siskkáldasat ássanguovlluin ja dásset erohusaid ássanguovlluid gaskkas. Ođđahuksen ja ássanguovlluid ránnjábirrasiid ođasmahttin sáhhtet váikkuhit buoret ássan- ja lagasbirrasiid.

Dehálaš lea ahte gielddat geavahit plánema árrjalaččat sihkkarastin dihtii ovtadássásaš vejolašvuođa fidnet kultur- ja astoáigefálaldagaid, beassat ruonasguovlluide ja fidnet buriid fievráduvugiid. Olgoáibmodoaimmat váikkuhit buoret álbmotdearvvašvuohtii, ja olahat dihtii stuorra olgoáibmoassálastima álbmoga buot joavkkuin berrejit gielddat plánat mánggabealat luonddubálggis- ja luonddugeaidnofierpmádaga. Dehálaš lea maid sihkkarastit ahte álbmot ii gillá nuoskkideami, heajos áibmokvalitehta ja šláma geažil. Plánen berre sihkkarastit ahte ođđa

huksema eai dagat ahte dálá ássan gillá dakkár šláma ja nuoskkideami geažil mii lea rádjaárvvuid bajábealde.

Álbmoga dearvvašvuođadilli lea oppalaččat buorre, muhto sosiála dearvvašvuođaerohusat leat stuorrumin ja mii lihkadit menddo uhccán. Doaibmadássi molsašuddá eallinagis ja sohkaelliid ja sosiála joavkkuid gaskkas. Eanaš mánat lihkadit fysalaččat, muhto ovdáneapmi manná boasttuguvlui. Dušše bealli 15-jahkásaččain lihkadit doarvai fysalaččat, ja njiedjan álgá dalle jo go sii leat ovccijahkásaččat. Diliid lámččin fysalaš lihkaeapmái lea nátionála vuhtiváldin mii galgá fuolahuvvot plánemis. Duođastuvvon lea ahte vejolašvuođas beassat lagas luondduguovlluide lea erenoamáš mearkkašupmi eanet fysalaš lihkaeapmái. Dakkár guovllut váikkuhit maid buori álbmotdearvvašvuohtii luonddumuosáhusaid bokte.

Servodat- ja areálaplánen sáhhtá váikkuhit buoret álbmotdearvvašvuohtii. Vuorjjesássanguovlluin lea dávjá álki beassat lundui ja olgoáibmoguovlluide, buriid lihkađanvejolašvuođaguin juohkebeaivválaš eallimis. Čoahkkebáikkiin lea dehálaš geahpedit dearvvašvuođavahátlaš šláma ja áibmonuoskkideami ja seammás lámččit diliid nu ahte eanebut besset vázzit ja sihkkelastit beaivválaš áigumušaid oktavuodas, bargui ja fas ruovttoluotta, skuvlii ja astoáigedoaimmaide. Váassin- ja doaibmaláđis báikkálaš servodagat ja ránnjágottit ovddidit fysalaš ja psyhkalaš dearvvašvuođa ja eallinkvalitehta. Doaibmavádjigat vásihit ain eastagiid mat hehttejit ovtadássásaš vejolašvuođaid doaibmamii ja oassálastimii. Universála hábmen galgá lámččit diliid oassálastimii, ovtadássásašvuohtii ja dásseárvui.

Álbmotdearvvašvuođaláhka geatnegahtta gieldda lámččit diliid ovtasbargui eaktodáhtolaš suorggis plánema oktavuodas. Eaktodáhtolašvuohta doaimmaha ollu dehálaš servodatbargamušaid, doarju almmolaš bálvalusfálaldaga ja váikkuha ealli báikkálaš servodagaide.

3.6 Mánggabealat deaivvadansajit ja fálaldagat

Sihke stuorra ja smávva gávpogiin ja čoahkkebáikkiin lea dehálaš sihkkarastit deaivvadansajiid ja oktasašareálaid. Ollu huksen dáhpáhuvá čohkkema

ja ođasmahttima bokte, ja dehálaš lea áimmahuššat olgoguovlluid main lea kvalitehta. Gáhtat, šiljut, oktasašareálat, párkkat, ruonasareálat, parsealla gilvagarddit, skuvllaid gilvagarddit ja vázzin- ja sihkelastingeainnut leat dehálaš infrastruktuuvrrat sihke fysalaš lihkaeapmái, borramuša šaddadeapmái ja searvevuhtii. Gielddain lea erenoamáš ovddasvástádus sihkarastimis areálaid maidda mánáide ja nuoraide, vuorasiidda ja doaimbavádjigiidda lea álki beassat ja gos sii sáhttet orostallat ja lihkadit. Urbána eanadoallu sáhttá nannet sihke sosiála ja ekologalaš guoddevašvuoda báikkálaš servodagain ja ránnjágottiin.

Mánát ja nuorat orostallet stuorra osiid beaivvis mánáidgárddis dahje skuvllas. Buorit ja oadjebas olgoguovllut leat dehálaččat ja sáhttet váikkuhit eanet dásseárvosaš bajásšaddaneavttuide. Olgoguovllut doibmet dávjá resursan lagasbirrasiiin maŋŋá rabasáiggiid. Mánáidgárddiid ja skuvllaid báikkádeamis lea stuorra mearkašupmi vejolašvuodaide sihkarastit buriid ja oadjebas olgoguovlluid, ja dehálaš lea ahte areáladárbbut loktejuvvojit árrat plánaproseassas.

Mággabealat ja fátmasteaddji kultureallin lea mielde ásaheamen ealli báikkálaš servodagain ja buori eallima juohkehažžii. Dáidda ja kultuvra, valáštallan ja eaktodáhtolašvuotta muđui váikkuhit sosiála searvevuhtii ja dahket báikkálaš servodagain eanet geasuheaddjin. Dehálaš lea ahte plánemis várrejuvvojit doarvá areálat kulturdoaimmaheapmái, valáštallamii ja eaktodáhtolašvuhtii muđui, ja ahte dát dárbbut gehččojuvvojit oktanaga. Eaktodáhtolašvuodas lea dárbu beassat gielddalaš ja fylkkagielddalaš visttiide, ja sihke fidnomáhtolaš ja eaktodáhtolaš kultureallin dárbbasa heivolaš lanjaid kulturdoaimmaheapmái. Valáštallandoaimmat báikkálaš servodagain eaktudit valáštallanrusttegiid huksema sihke organiserejuvvon valáštallamii ja ovttaskasaid fysalaš lihkaeapmái. Lanjaid árvoštallan oktasašgeavaheami, mággageavahusa ja plánema, ođasmahttima ja ovddideami eaktodáhtolaš doaimmaid várás lea eaktun mággabealat deaivvadansajiide ja báikkálaš fáiladagaide.

Ráđđehusa vuordámušat

19. Dilit láhččojuvvojit buriid báikkálaš servodagaid ovdvideapmái giliin ja gávpogiin, smávva čoahkkebáikkiin ja vuorjjesássanguovlluin gos lea vejolaš fidnet ásodagaid ja bálvalusaid gielddalaš eavttuid ja dárbbuid vuodul.
20. Gávpogiin ja čoahkkebáikkiin báikáduvvojit ásodagat, ealáhusdoaimmat, bargosajit, gávppašeapmi ja bálvalusfálaldagat nu ahte dat leat mielde nannemin báikkiid geasuhusa ja dorjot guovddášdoaimmaid. Guovddášguovllut ovddiduvvojit ja čuovvuluvvojit ovttas priváhta doaimmaheddjiiguin ja ássiiguin.
21. Dilit láhččojuvvojit doarvái ásodathukseami gielddain báikkálaš ja regionála dárbbuid vuodul. Ásodathuksen berre váikkuhit buriid ja mánggabealat ásodatfálaldagaide ja ássanbirrasiidda buohkaide.
22. Dilit láhččojuvvojit ásodatfálaldagaide heajosbirgejeddjiiid várás iešguđet osiin gielddas. Eaiggáduššama ásaheapmi heajosbirgejeddjiiide deattuhuvvo.
23. Dilit láhččojuvvojit nu ahte vuorrasat geat dan háliidit, besset orrut guhkit áiggi iežaset ásodagas. Gielddat gehččet dearvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovdáneami ásodatplánema ja gieldda guhkesáiggi ekonomii ja oktavuodas.
24. Gielddat geavahit arkitektuvrra reaidun servodatovddideamis ja definerejit báikkálaš arkitektuvra- ja huksenvierroáigumušaid. Báikkiid mihtilmasvuolta, kulturbiras ja dehálaš eanadatdovdomearkkat deattuhuvvojit gávpot- ja báikeovddideamis.
25. Doarvái areálat main lea buorre kvalitehta, várrejuvvojit dakkár ruonasstruktuvrii, olgobáikkiide ja deaivvadansajiide mat

movttiidahttet fysalaš lihkademiide, luonddumuosáheapmái ja sosiála searvevuhtii, seammás go gávpogat ja čoahkkebáikkitt ovddiduvvojit čohkkema ja ođasmahttima bokte.

26. Sihkkelastin ja vázzin ja oktasašjohtalus vuoruhuvvojit gávpogiin ja čoahkkebáikkiin go dakkár ollislaš infrastruktuorra plánejuvvo mii lea jottkolaš, olahtahti, geasuheaddji ja oadjebas. Gávpotahtanuššama šiehtadallamiin stuorra gávpogiin galgá eanaš stuorrun ásodagaid ja bargosajiid logus leat stuorát guovddášsajiin doarjun dihtii nollalassáneami mihtu, daid heivehemiiguin mat čuvvot juohke šiehtadusas.
27. Dilit láhččojuvvojit oadjebas skuvlageainnuide ja doaibmaláđis lagasbirrasiidda main leat mánggabealat fálaldagat stoahkamii ja orustallamii iešguđet ahkejoavkkuid várás. Servodatoassálastin eatnasiidda sihkkarastujuvvo ođđa visttiid ja olgoguvlluidd universála hábmema bokte.
28. Mánáidgárddiid ja skuvllaid plánemis árvvoštallojuvvojit báikádeapmi ja areáladárbbut árrat plánaproseassain ovttas guoskevaš doaimmaheddjiiguin.
29. Servodat- ja areálaplánen geavahuvvo váikkuhangaskaoapmin dásšen dihtii erohusaid, eastadan dihtii eallindillehástalusaid ja sihkkarastin dihtii sosiála dássettolaš ovdáneami ásodathuksema, teknihkalaš ja sosiála infrastruktuorra báikádeami ja almmolaš bálvalusaid bokte.
30. Dilit láhččojuvvojit kultuvrii, dáidagii, valášttallamii ja eaktodáhtolašvuhtii plánemis ja doarvái areálat kultur- ja valášttallanulbmiliidda várrejuvvojit.

4 Čálgu ja guoddevaš árvoháhkkan

Boahhteáiggi čálgu ja árvoháhkama ferte ovddidit sosiála, ekonomalaš ja biraslaš guoddevašvuođa rámmaid siskabealde. Regionála ja gielddalaš plánen leat dehálaš reaiddut láchčimis diliid ruoná ealáhusaide ja sirdašupmái eanet gierdogaavahusekonomiijii, buori infrastruktuurra sihkkarastimii ja váikkuheapmái nuppástuhttimii almmolaš suorggis. Ollislaš plánen dárbbášuvvo resursavuođu sihkkarastimii dakkár luondduvuđot ja kulturvuđot ealáhusaid ovddideapmái go eanadoalu, boazodoalu, guolásteami ja mátkeealáhusaid.

Guoddevaš čálgoservodat ealli doaresbeliiguin lea sorjavaš árvoháhkamis miehtá riikka. Buorit rámmaeavttut mánggabealat, guoddevaš ja gilvovuoimmálaš ealáhuseallimii leat hui dehálaččat. Fylkkagielddat ja gielddat sáhttet iežaset plánema bokte ja máhtu bokte regionála ja báikkálaš eavttuid ja ovdduid birra mearkkašahtti láchkai movttiidahttit guoddevaš ealáhusovddideapmái olles ealáhuseallimis, ja nu láchčit diliid nana ahtanuššamii regiovnain ja báikkálaš servodagain.

4.1 Láhčit diliid ruoná industriijaealáhusaide

Ealáhuseallima ruoná nuppástuhttin dahká vejolažžan ođasmahttit dálá ealáhusaid ja ásaht ođđa ealáhusaid. Ovdáneapmi karbona dábuheami ja vurkema, ođasmuvvi energiija, energiija ođđasis atnima, hydrogena, báhhteriid, ruoná mearrajohtolaga ja gáddefievrrádusa, proseassaindustriija, vuovde- ja muorraealáhusa ja akvakultuvrra oktavuodas váikkuha nuppástuhttimii. Dát ealáhusat leat dehálaččat eanet gánnáhahtti bargosajiid ásaheapmái ja ollislaš árvoháhkama ja eksportasisaboađu loktemii. Regionála ja gielddalaš plánen lea dehálaš diliid láchčimii ruoná ealáhusovddideapmái miehtá riikka.

Olámuttolaš buhtes ja ođasmuvvi fápmu lea leamaš Norgga industriija gilvalanovdamunni, ja lea dehálaš maiddáí boahtteáiggis dálkkádatmihtuid ja ealáhuspolitihkalaš mihtuid juksamii. Dehálaš lea sihkkarastit buori dássedeattu gaskal eanet ođasmuvvi energiija ja birasvuhtiiváldima. Fylkkagielddat ja gielddat berrejit plánema bokte váikkuhit nu ahte láchčojuvvo eanet ođasmuvvi energiijabuvttadeapmái. Dat guoská erenoamážit guovlluide main lea áigumuš ovddidit fápmogáibideaddji ealáhusaid. Fylkkagielddat ja gielddat berrejit maiddáí láchčit diliid beaktillis ja dávgasis energiijageavaheapmái, dás maiddáí industriija badjebázaenergiija geavaheapmái. Beaktillis ja dávgasis energiijageavaheapmi sáhtášii luvvet energiija ja neahttakapasitehta eará áigumušaide, ja leat mielde váidudeamen dárbbu eanet energiijahuksemii.

Regionála plánen galgá bidjat strategalaš háltti ealáhuspolitihkalaš vuoruhemiide, mobiliseret doaimmaheddjiid ja oktiiheivehit almmolaš ángiruššama ja váikkuhangaskaomiid fylkkas.

Buorre máhttu regionála nanusvuodaid ja ovdduid birra lea dehálaš vuolggasadji regionála plánemii, ja addá vuodu árvoháhkanoavttasbargui gaskal almmolaš suorggi, dutkama ja ealáhuseallima. Gávvilis spesialiseren sáhtta leat heivvolaš vuohki oavttasbargui guorahallat ja ovddidit ođđa ealáhusovddidansurggiid main regiovdna sáhtta leat gilvovuoimmálaš.

Mánnga dálá ja ođđa ruoná ealáhusa dárbbasit stuorra areálaid ja neahttakapasitehta ja ollu energiija. Ođđa bargosajit sáhttet maid dagahit ahte dárbbasuvvojit eanet ásodagat, buoret infrastruktuorra ja arealagáibideaddji doarjjadoaimmat. Fylkkagielddat sáhttet veahkehit buriin árvoštallanvuoduin go analyserejit vejolašvuoda háhkat areálaid guoskevaš áigumušaide ja dárbbu dakkár areálaide, dainna eavttuin ahte doarvá energiija lea olámuttus. Dehálaš bealli areálaplánemis ođđa ealáhusovddideapmái galgá leat servodatekonomalaš gánnáhahttivuohta, sihke gielddas ja fylkkas, ja váikkuhusat dálkkádahkii ja birrasii. Regionála plánat sáhttet doaimmat bures ealáhusareálaid geahččamii oktanaga earret eará energiijadárbbuin, fápmobuvttademiin ja fápmoneahta kapasitehtain ja infrastruktuovrrain muđui. Regionála árvoštallamat ja vihkkedallamat sáhttet leat mielde uhcideamen riidduid, árvoštallamin gielddarájaid rastásaš areála- ja energiijadárbbuid ja nannemin regiovdna ovddideami.

Gielddalaš plánen lea mearrideaddjin geasuheaddji ealáhusareálaid sihkkarastimii industriijii ja guhkesáigásaš arealadárbbuid sihkkarastimii minerála- ja akvakulturealáhusaide. Olahan dihtii buriid vihkkedallamiid iešguđet beroštusaid gaskkas dárbbasuvvojit ollislaš areálaplánat, vai maiddáí dálkkádat, eanagáhtten, luondu, dearvašvuolta, eanadat, báikkálaš servodagat, johtolat, sámi beroštusat ja dakkár árbevirolaš ealáhusat go guolástus ja boazodoallu vuhtiiváldojuvvojit doarvá bures. Gielddat sáhttet uhcidit negatiiva váikkuhusaid ođđa huksemiin go árvoštallet dálá ealáhusareálaid ja infrastruktuovrra ođđasis geavaheami ja beaktilat geavaheami ovdalگو ođđa areálat váldojuvvojit atnu.

Regionála ja gielddalaš plánen leat dehálaš reaidut sihkkarastimis ahte árvvolaš minerálagávdnoštumit, mat sáhttet váikkuhit boahttevaš árvoháhkamii, eai

heaittihuvvo. Minerála resurssaid rogganplánain ferte sihkkarastit vuorddehahtti rámmaid investeremii, badjebázaávdnasiid biraslaččat dohkálaš gieđahallamii, čorgemii ja eará birasfágalaš dilálašvuođaide.

Eanet ja eanet sisabahkkemat váikkuhit riddoavádahkii, ja ođasmahttojuvvon plánat leat hui dehálaččat akvakulturealáhusa guoddevaš ovddideami sihkkarastimii. Ođđa guovlluid báikádeapmi akvakulturealáhusa várás ferte árvoštallat regionála ja gielddaidgaskasaš perspektiivvas. Gielddaidgaskasaš riddoavádatplánat leat heivvolaččat go galgá láhčit diliid buriid báikádemiiide akvakulturguovlluid várás, ja dehálaš lea ahte ođđa máhttu biraslaš váikkuhusaid birra árvoštallojuvvo. Go plánat gusket mearrasámi guovlluide, de galgá vuhtiiváldit sámi beroštusaid, dás maiddái riddo- ja vuotnaguolástusa, dehálaš gođđosajiid ja árbevirolaš guolástanguovlluid.

4.2 Olámuttolaš gelbbolašvuohta, bargofámut ja buorit bálvalusat

Vejolašvuohta háhkat doarvái ja guoskevaš bargofámuid lea eaktun innovašuvdnii, nuppástuhttimii ja árvoháhkamii. Sihke almmolaš ja priváhta suorggis leat dál hástalusat háhkamiin doarvái ja gelbbolaš bargofámu. Dat guoská erenoamážit riikka smávit guovddášosiide. Boaittobeliid ja guovdilát guovlluid gaskkas leat maid erohusat vejolašvuođas fidnet oahppo- ja gealbudanfálaldagaid.

Fylkkagielddas lea ovddasvástádus oččodeamis nu buori ovttavásttolašvuođa gaskal bargofápmojueru ja oahppo- ja gealbofálaldaga regiovnna. Danne lea dehálaš ahte fylkkagielddat váldet badjelasaset ollislaš ovddasvástádusa fylkka gealbo- ja oahppopolitihkas. Regionála plánat ja gealbodoaibmagoibmevuohta, mii lea vuodđuduvvon máhttu báikkálaš ja regionála gealbodárbbuid birra, leat buorit reaidut áŋgiruššama oktiiheiveheapmái.

Olbmuin leat iešguđet oidimat, ja danne lea buorre dásseaddu sihke smávva ja stuorra báikkiid ovddideamis dehálaš regiovna geasuhussii ja nanusvuhtii. Geasuheaddji gávpogat ja čoahkkebáikkít ealli guovddážiiguin sáhttet leat

gilvoovdamunnin regiovdnii, dannego dat sáhtta leat mielde geasuhit bargofámu ja fuolahit ahte sisafárren bargofápmu ásaiduvvá. Regionála plánen sáhtta váikkuhit dasa ahte dát ovddut bohtet buorin olles regiovdnii.

4.3 Buorre infrastruktuorra vuodđun árvoháhkamii

Ealáhuseallin dárbbasa buori infrastruktuorra ja beaktilis logistihkkaguovddášsajiid, nu go gálvoterminálaid, fanasjohtolagaid ja hápmaniid. Dehálaš lea geahččat logistihkkaguovddášsajiid regionála perspektiivvas ja ahte heivvolaš ja doarvái areálat čielggaduvvojit ovttaš gielddaiguin ja stáhta fágaeiseválddiiguin. Sirdašupmi nuoskkitkehtes ealáhusfievrrádussii gáibida gealdin- ja deavdinstašuvnnaid huksema.

Fylkkagielddain lea ovddasvástádus fylkkageaidnofierpmádagas ja oktasašfievrrádusas gáttis ja mearas. Regionála fievrrádusvuogádat ollista nationála infrastruktuorra ja lea mearrideaddjin ealáhusdoaimmaheapmái, bálvalusaid fidnemii ja ássamii. Fylkkagielddat berrejit láhčit diliid nuoskkitkehtes ja eará ođđa teknologijja geavaheapmái fievrrádussuorggis, seammás go láhččojuvvo oktasašfievrrádussii, sihkelastimii ja vázzimii. Dat buoridivččii kapasitehtageavaheami ja johtolatsihkarvuođa, uhcidivččii nuoskkideami ja buoridivččii fálaldagaid mátkkáláččaide.

Fylkkagielddaid dehálaš bargamuššan lea veahkehit oktiiheivet stáhtalaš, regionála ja gielddalaš plánaproseassaid johtolaga várás. Ásahan dihtii buriid proseassaid ja lokten dihtii servodatávkki stáhta johtolatproseassain, lea dehálaš ahte fylkkagielddat ja gielddat ovddidit dárbbuideaset ja vuoruhusaideaset čielgasit árrat plánemis. Konseaptačielggademiide stuorra stáhta investeremiid oktavuodas galget fylkkagielddat ja gielddat váldot mielde servodatmihtuid mearrideapmái.

Vejolašvuohta fidnet mobiilanehta ja govdafierpmádaga stuorra kapasitehtain lea nationála mihttu, ja lea dehálaš rámmaeaktu ássamii, ealáhuseallimii ja bargoeallimii miehtá riikka. Digitála infrastruktuorra viidásat huksema (govdafierpmádaga, mobiilanehta ja dáhtaguovddážiid) ferte geahččat oktanaga

areáplánemiin, ássamiin, ealáhusovddidemiin ja iešguđet digitála čovdosiid geavahemiin láchčin dihtii diliid eanet árvoháhkamii. Dehálaš lea ahte fylkkagielddas lea árjjalaš rolla váikkuheamis ahte buohkain lea vejolašvuohta fidnet govdafierpmádaga ja mobiilanehta mas lea alla leaktu.

4.4 Diliid láchčin luonddu- ja kulturvuđot ealáhuseallimii

Dakkár luonddu- ja kulturvuđot ealáhusat go eanadoallu, mátkeealáhusat, guolástus ja boazodoallu leat dehálaččat árvoháhkamii, bargosajiide ja ássamii stuorra osiin riikkas. Areálaid guhkesáigásaš ja vuorddehahti plánen, mii vuhtiiváldá rievdi dálkkádaga, lea mearrideaddjin dáid ealáhusaid boahsteáigái. Ealáhusaid viidasat ovddeapmi, báikkálaš diliid vuođu, lea guoskevaš fáddá regionála ja gielddalaš plánemis.

Dakkár vuodđoealáhusat go eanadoallu, vuovdedoallu, boazodoallu ja guolástus leat ruoná ealáhusat mat buvttadit ođasmuvvi ja agálaš resurssaid olis go daid hálddaša rivttes láchkai. Buvttadeapmi galgá ovddiduvvot eanet guoddevaš háltái dainna lágiin ahte ealáhusat váikkuhit nuoskkideami geahpedeapmái, eanet birassesttolašvuhtii ja luonddušláddjiivuoda eanet áimmahuššamii.

Vuovdedoallu ja buvttadeapmi muorraávdnasiid vuođu lea dehálaš stuorra osiin riikkas. Vuovddi guoddevaš hálddašeamis leat posiitiiva dálkkádatvuoittut, dat áimmahuššá luonddušláddjiivuoda ja sáhtá addit bargosajiid ja árvoháhkama guovlluin. Muorravuđot buktagat leat dehálaččat ruoná nuppástuhttimis. Fylkkagielddat ja gielddat sáhttet plánemis láchčit diliid ođđa guoddevaš ealáhusaide eanadoalu ja vuovdedoalu oktavuodas.

Guhkesáigásaš ja vuorddehahti servodat- ja areáplánen lea mearrideaddjin sihkkarastimii luonddu- ja kulturvuđđosa sámi báikkálaš servodagaide ja dehálaš sámi ealáhusaide nu go boazodollui, guolásteapmái ja árbevirolaš meahcásteapmái. Meahcásteapmi lea vuodđuduvvon árbedihtui das mo ávkkástallat olámuttolaš resurssaiguin birgejupmái, ja lea sámi kulturvuđđosa dehálaš oassi.

Sámi boazodoalus lea erenoamáš álbmotrievttálaš suodjalus, ja eiseválddit buot dásiin leat geatnegasat sihkkarastimis doarvái areálavuodu boazodollui. ON sosiála ja politihkalaš vuoigatvuođaid konvenšuvnna artihkal 27 mearkkaša ahte sisabahkkemat boazodoalloguovlluide eai sáhte čađahuvvot jus sisabahkkemis, go geahččá ovdalis ja plánejuvvon sisabahkkemiid oktavuodas, leat mearkkašahtti negatiiva váikkuhusat sámi kulturdoaimmaheami vejolašvuhtii. Danne lea dehálaš ahte plánemis lea buorre máhttovuođu, ja ahte huksen ja eará doaimmat eai dagat ahte boazodoalloareálat uhccot menddo sakka, hágganit dahje šaddet olatmeahttumat. Ferte maid vuhtiiváldit ahte boazodoallu dárbbasa iešguđetlágan guohtunguovlluid vai lea doarvái dávggasvuohta molsašuddi dálkkiid oktavuodas ja dálkkádatrievdamiid geažil. Fylkkagielddat sámi boazoguohtunguovlluin berreit árvvoštallat hábmet regionála plánaid boazodoalu várás geahččan dihtii areálaid oktanaga gielddarájáid rastásaččat.

Boazodollui gullet sihke hivvodatturisma ja eanet heivehuvvon vásáhusat uhcit joavkkuid várás. Luonddu- ja kulturvuđot mátkevásáhusat sáhttet leat mielde loktemin geasuhusa, viiddideamen turistaáigodaga ja loktemin kultursuorggi ja mátkeealáhusaid gánnáhahttivuoda. Álbmotmeahccegielddain leat erenoamáš eavttut ávkkástallat árvoháhkanvejolašvuođaguin areálageavaheami buori plánema bokte ja diliid láchčima bokte álbmotmeheiid ravdaavádagain. Astoáiggehuksema lea stuorra mearkkašupmi ealáhusovddideapmái ollu guovlogielddain.

Regionála ja gielddalaš plánat leat buorit reaidut mátkeealáhusdoaimbajuid ja ođđa astoáiggehuksema rámmaid ja báikádeami čielggadeapmái. Láchčin dihtii diliid guoddevaš mátkemearreovddideapmái, mas iešguđet servodatvuhtiiváldimat vihkkedalloyuvvojit, lea dehálaš čatnat mátkemearreovddideami strategiiid ja váldovuoruhemiid gielddaplána servodatoassái ja areálaoassái ja ásahit buori mielváikkuheami buot berošteddjiid ja doaimmaheddjiid bealis. Dat lea earret eará dehálaš sihkkarastimii ahte huksema viidodat ja báikádeapmi ja doaimmaide ja johtolahkii láchčin vuhtiiváldet luonddušláddjiivuoda,

olgoáibmodoaimmaid, eanadaga, kulturbirrasa, eanadoalu, boazodoalu ja vásáhuskvalitehtaid.

4.5 Árvoháhkan gierdogeavahusekonomiijas

Mis dárbbášuvvojit eanet gierdogeavahusčovdosat ja buoret resursaávkástallan vai mii oažžut eanet guoddevaš ovddideami Norggas.

Gierdogeavahusekonomiijas geavahuvvojit resurssat ja buktagat beaktilit ja nu guhká go vejolaš, dakkár birrajođus mas lea nu uhccán resursamassin go vejolaš, dan sajis go viežžat ja geavahit ođđa resurssaid buvttadeapmái. Resurssaid guhkesáigásaš ja guoddevaš hálddašeapmi ja beaktilis areálageavaheapmi leat dehálaččat golaheami, dálkkádatgássaluoitimiid ja luonddu- ja kulturbirasmassimiid geahpedeapmái.

Gierdogeavahusekonomiija addá vejolašvuodaid ásahtit ođđa doaimmaid ja bargosajiid miehtá riikka, ja fylkkagielddat ja gielddat sáhttet láchit diliid dasa servodat- ja areálaplánema ja doaibmačađaheami bokte ja ealáhusovddideami láidsteaddjin. Gielddain lea guovddáš rolla nuppástuhttimis

iežaset areálaid, infrastruktuurra ja opmodagaid hálddašeami bokte, doapparbálvalusaid hábmema bokte, doappargieđahallama báikádeami ja láchima bokte ja dakko bokte ahte láchit diliid dálá visttiid, rusttegiid ja ávdnasiid ođđasis geavaheapmái. Fylkkagielddat ja gielddat sáhttet maid váikkuhit golahussii bijadettiin dálkkádat- ja birasgáibádusaid almmolaš háhkamiid njuolggadusaide.

Badjebázamássaid ja eará minerálaressurssaid ođđasis geavaheapmi main lea buorre kvalitehta, lea dehálaš lávki gierdogeavahusekonomalaš huksehus- ja ráhkadussuorgái. Ođđasis geavaheapmi sáhtta geahpedit areáladárbbu ja goluid ja nuoskkideami fievrrideami oktavuodas, ráddjet mássadeponerema gáddái ja merrii, ja váikkuhit čievra- ja mollengeađgeressurssat guhkit bistimii. Dehálaš lea ahte ođđa huksenávdnasiid ja areálaid váldin badjebázamássaid gaskavurkemii ja deponeremii čielggaduvvo regionála ja gielddalaš plánain. Buot plánain stuorát huksemiid várás lea dehálaš geahččalit olahit mássadássedeattu garvin dihtii badjebázamássaid.

Ráđđehusa vuordámušat

31. Dilit lámččojuvvojit ruoná nuppástuhttimii, guoddevaš árvoháhkamii ja gánnáhahtti bargosajiide miehtá riikka.
32. Dilit lámččojuvvojit eanet ođasmuvvi energijabuvttadeapmái, erenoamážit daid guovlluin gos lea fápmogáibideaddji ealáhusovddideapmi. Dehálaš lea sihkkarastit buori dássedeattu gaskal eanet ođasmuvvi energija ja birasvuhtiiváldimiid.
33. Dilit lámččojuvvojit beaktileappo ja dávgasis energijageavaheapmái.
34. Dilit lámččojuvvojit doarvá ealáhusareálaide uhcimus vejolaš váikkuhusaiguin dálkkádahkii, birrasii ja servodahkii. Ealáhusareálat plánejuvvojit regionála perspektiivvain, ja energijageavaheapmi, fápmoháhkan, ođđasis geavaheapmi ja dálá ealáhusareálaid ja infrastruktuvrra beaktilat geavaheapmi gullet plánaárvoštallamiidda.
35. Doarvá ja heivolaš ođđa areálat várrejuvvojit akvakultuvrii ođasmahttojuvvon regionála ja gielddalaš plánaid bokte riddoguovlluide, masa maid sáhtta gullat akvakultuvrra ovddideapmi rittu olggobeallái ja akvakultuvrra gáddái. Plánat fuolahit birrasa ja eará servodatberoštusaid.
36. Fylkkagielddat váldet badjelasaset ollislaš ovddasvástádusa gealbopolitihkas ja ovddideamis dakkár gealboplánaid mat váikkuhit dasa ahte regiovdna fidne dan gelbbolašvuoda maid bargomárkan jearaha.
37. Dilit lámččojuvvojit hápmaniid ja mearrajohtolaga viidásat ovddideapmái, ja báikádeapmi ja dárbbášlaš areálat árvoštallojit regionála perspektiivvas.
38. Fylkkagielddat váldet badjelasaset oktiiheivehanrolla regiovna johtolatplánemis, ja ovddidit árvalusaid konseptaválljenčielggadusaide stuorra stáhtalaš johtolatdoaimbijuid oktavuodas.
39. Mobiila- ja govtabáđdefierpmádaga huksen sihkkarastujuvo dálá huksengeainnuid bokte nu guhkás go lea vejolaš, ja dakko bokte ahte suovvat mobiilagulalahallama sáddenstašuvnnaid bidjama almmolaš visttiide.
40. Sámi kultuvrra ja ealáhusovddideami luondduvuođus deattuhuvvo, ja plánen fuolaha boazodoalloareálaid ON sosiála ja politihkalaš vuoigatvuođaid konvenšuvnna artihkkala 27 vuodul. Plánaproseassain sihkkarasto buorre máhttovuođđu boazodoalu birra.
41. Dilit lámččojuvvojit guoddevaš árvoháhkamii ja ruoná ealáhusaide eana- ja vuovdedoalu oktavuodas ja stuorra suodjalanguovlluid ravdaavádagaid oktavuodas.
42. Fylkkagielddat ja gielddat lámččet diliid iežaset areála- ja servodatovddideami ja doaimmačađaheami bokte nuppástuhttimii eanet gierdogeavahusekonomiijii, mas resursat ja dálá huksehusat ja rusttegat geavahuvvojit nu guhká go vejolaš, geavahuvvojit ođđasis ja ođasmahttojuvvojit.
43. Dehálaš minerálagávdnoštumit sihkkarastujuvvojit regionála ja gielddalaš plánain, ja roggan árvoštallojuvo birasvuhtiiváldimiid ja eará servodatberoštusaid ektui.
44. Ollislaš mássahálddašeapmi čielggaduvvo regionála ja gielddalaš plánain. Plánat stuorát huksehus- ja rusttetbargguid várás čielggadit mo badjebáza mássaid galgá hálddašit ja mo dárbbášlaš areálaid gieđahallamii galgá sihkkarastit. Vejolašvuohta ođđasis geavahit ávdnasiid árvoštallojuvo, ja mássadássedeattu berre geahččalit juksat.

5 Dálkkádat, luondu ja biras boahtteáigái

Pariisa-šiehtadus dálkkádaga ja luondušláddjiivuođa oppamáilmmálaš rámmavuogádaga birra bidjá rámmaid nationála politihkkii ja leat hui dehálaččat guoddevašvuođamihtuid juksamii. Guhkesáigásaš čálgu, árvoháhkkan ja eallinkvalitehta guoddevašvuođamihtuid vuođul sorjájit das ahte ollu vuhtiiváldimat fuolahuvvojit oktanaga: Mii fertet áimmahuššat ipmilviđá ekovuogádagaid, fuolahit luondušláddjiivuođa, kulturbirrasiid ja olgoáibmoguovlluid ja ráddjet dálkkádatrievdamiid ja heivehit iežamet daid rievdamiidda, seammás go mii sihkkarastit buriid almmolaš bálvalusaid,

infrastrukturra ja gánnáhahti ealáhusdoaimmaid viidásat ovddideami.

Ráđđehusa mielas ferte ollislaš servodat- ja areálaplánen váikkuhit dasa ahte ángiruššan dálkkádagain ja birrasiin gehččojuvvo oktanaga ja surggiid rastásaččat. Dehálaš fáttát regionála ja gielddalaš plánain ovddasguvlui leat luondušláddjiivuođa vuhtiiváldin, nuppástuhttin dálkkádatgierdi servodahkan mii ii nuoskkit olus, guhkesáigásaš areálaárvoštallamat uhcidan dihtii luonduareálaid massima nu ollu go vejolaš ja čáhcerurssaid ollislaš hálddašeapmi.

5.1 Ollislaš plánen juksan dihtii dálkkádat- ja birasmihtuid

Dálkkádatrievdamat váikkuhit luonddušládjiivuohtii ja dagahit olmmošlaš ja ekonomalaš massiimid. Doaimbajijut buoridan dihtii luonddušládjiivuođa leat dábálaččat oiddolaččat maiddái dálkkádatrievdamiid uhcideapmái. Areálarievdadeamit dakkár luonddus mii vurkkoda ollu karbona, mielddisetbuktet dálkkádatgássaluoitimiid lassáneami ja uhcidit vejolašvuođa dábuhit karbona bohttevuodas. Huksema luonddus lea dat areálageavaheami rievdeapmi mii mielddisbuktá eanemus dálkkádatgássaid luoitima. Huksema vuovddis, earenoamážit orgánalaš eatnamiin ja jekkiin mielddisetbuktet eanemus luoitimiid juohke areálovttadaga nammii. Huksema luonddus sáhttet dasa lassin dagahit ahte ekovuogádagat girdet dálkkádatrievdamiid heajut, mii fas sáhttá lasihit dálkkádatgássaid luoitima.

Luondu lea min birgenvuođu, ja eaktun ekonomalaš ja sosiála guoddevaš servodagaid ovddideapmái. Vuovddit, njeaššit ja mearra vuollástit stuorra areálaid ja dábuhit ja vurkejit hirbmat ollu dálkkádatgássaid. Starga ekovuogádagat mat leat nu buori dásis go vejolaš, nagodit buoremusat váidudit dálkkádatrievdamiid váikkuhusaid, earret eará dulveeastadeami, čáhcebuhtisteami ja erošuvdnaeastadeami bokte, ja dat girdet dálkkádatrievdamiid buorebut go rašis ekovuogádagat. ON luonddupanela lea nannen ahte eallit, rásit ja ekovuogádagat jávkaduvvojit dál johtileappot go goassege ovdal. Máilmmiviidosas birasváikkuheapmi lea dál nu stuoressa ahte luonddu nákca duhtadit dakkár vuododárbbuid bohttevuodas go buhtes čázi, buhtes áimmu ja dásidis biebmoháhkama lea hirbmosit hedjonan. Danne lea luonddu gáhtten ja ovddešteapmi nationála beroštus.

Gielddaid areálaplánen mearrida sáhttá go Norga uhcidit areálageavahansuorggi luoitimiid jagi

2030 rádjai. Badjel 80 proseantta riikka areálain hálddašuvvojit plána- ja huksenlága bokte, váldoáššis gielddalaš plánema bokte. Láhka lea vuodđun eanaš areálageavaheami mearrádusaide, ja addá eiseválddiide fápmudusaid buohtstahttit iešguđet servodatberoštusaid ja juohke áššis mearridit guđe beroštusaid galgá vuoruhit. Mo dat ovddasvástádus hálddašuvvo, lea dehálaš oassi Norgga addosis guoddevašvuođamihtuid ja nationála dálkkádat- ja birasmihtuid juksamis.

Go gielddaplána areálaoassi ođasmahttojuvvo, berre gielda árvoštallat vástida go ovdalis mearriduvvon areálageavaheapmi dálá ja bohtteáiggi vurdojuvvon dárbbuide. Dalle lea dehálaš ahte gielda árvoštallá sihkkut dahje uhcidit daid huksenareálaid mat eai leat šat nu guoskevaččat. Dehálaš lea árvoštallat ásodat- ja ealáhusguovlluid čohkkema ja nuppástuhttima ovdalگو ođđa huksenguovllut várrejuvvojit.

5.2 Dálkkádatgássaluoitimiid eastadeapmi ja vejolašvuohta dábuhit karbona

Norgga dálkkádatgássaluoitimat leat áigodagas 1990–2021 njedjan 4,7 proseanttain. Dat mihttu ahte geahpedit luoitimiid uhcimusat 55 proseanttain ovdal 2030 ja 90-95 proseanttain ovdal 2050, gáibida viiddes servodatnuppástuhttima mii guoská buot surggiide. Dehálaš lea ahte plánen lea mielde ásaheamen ollislaš ja bures vuodđuduvvon ovtamielalašvuođa das ahte nuppástuhttit servodaga vuollegisluoitinservodahkan. Váikkuhusčielggadusat ja areálarehketdoalut addet dehálaš máhtu plánaevttohusa dálkkádatváikkuhusaid árvoštallamii.

Regionála ja gielddalaš plánen váikkuha sihke dasa man ollu areálaide huksejuvvo ja fievrádusdárbbui. Buorre plánen sáhttá leat mielde láchčimin diliid energiijaseastimii, energiijabeavttálmahttimii, dávgasat energiijageavaheapmái ja eanet elektrifiseremii ođasmuvvi fámuin, earret eará huksehus-, rusttet- ja opmodatsuorggis ja fievrádussuorggis. Buorre plánen sáhttá maid láchčit diliid nu ahte muhtun mátkkiid sáhttá garvit ja ahte dan sajis sáhttá mátkkoštit uhcit energiijagáibideaddji johtolatvugiiguin nu go oktasašjohtolagain, sihkkelastimiin ja vázzimiin.

Norgga návccaide nagodit ollašuhttit luonddu- ja dálkkádatmihtuid lea dehálaš ahte fylkkagielddat ja gielddat geavahit plánareaidduid eastadan dihtii huksema dakkár karbonarikkis areálaide go vuvddiide ja jekkiide, muhto maiddá eanadoalloeatnamiidda (erenomážit guohtuneatnamiidda). Dat mearkkaša earret eará váldit atnui vejolašvuođaid čohkket, ođđasis geavahit ja nuppástuhtit areálaid main leat jo huksehusat, ovdalgo dakkár eanadoalloareálat, dehálaš luonddu- ja olgoáibmoareálat ja karbonarikkis areálat nu go jeakkit, vuovddit ja eará beaktilis eatnamat geavahuvvojit eará atnui.

Árjjalaš ja guoddevaš vuovdepolitihka lea eará konkrehta ja hálbbes dálkkádatdoaimbaidju, mainna ráđđehus áigu ángiruššat. Vuovdi mii lea šaddamin, dábuha CO₂, ja árjjalaš vuovdedikšun, dakkár muorračuohppamiin mii nuorasmahtá vuovddi, gilvimiin, duktemiin ja nuorravuovddi dikšumiin, sáhtá dagahit ahte hui ollu dálkkádatgássat dábuhuvvojit, jus geavahuvvojit dakkár huksenávdnasat mat eai luoitte nu ollu dálkkádatgássaidd. Dehálaš lea geahččat vuovdedoaimbaidjuid dálkkádat- ja birasváikkuhusaid oktanaga sihkkarastin dihtii Norgga vuvddiid guoddevaš hálldašeami. Buorit vihkkedallamat gaskal doaimmaid ja birasvuhtiiváldimiid, gaskal luonddu ja dálkkádaga ja gaskal geavaheami ja gáhttema galget leat guoddevaš vuovdepolitihka guovddáži.

Fylkkagielddain ja gielddain leat plánaeiseváldin buorit reaidut sihkkarastimii beaktilis areálageavaheami, ássiide buori mobilitehta ja dálkkádatgássaluoitimiid geahpedeami. Go čohkke ja nuppástuhtá huksejuvvon guovlluid, ja ođđasis geavaha ja bajásdoallá dálá visttiid, de sáhtá geahpedit dálkkádatgássaluoitimiid ođđavisttiin ja gáhttet luondduguovlluid ja áimmahuššat muoldda, seammás go áimmahuššá dehálaš báikekvalitehta, luonddušláddjiivuođa ja kulturbirrasiid. Plánemis berre vuoruhit diliid láchima dakkár huksenmálleide mat ráddjejit fievrriidandárbbu, bidjet vuođu buori oktasašjohtolatfálaldahkii ja dahket sihkkelastima ja vázzima oadjebassan ja geasuheaddjin.

Mo gávpogiid ja čoahkkebáikkiid galgá ráddjet, lea dehálaš gažaldat gielddaplánain. Stuurra variašuvnnaid geažil Norgga gielddain ferte

huksenmálle heivehit báikkálaš dilálašvuođaide. Gielddaplána areáloasis lea vejolaš earuhit areálageavaheami regionála ja báikkálaš eavttuid ja huksendeaddaga dási vuođu, nu mo stáhtalaš plánanjuolggadusat ja johtočállagat čujuhit.

Seammás lea dehálaš hukset boahhteáiggi várás, earret eará vuhtiiváldidettiin ahte olbmuid ja gávvuid fievrriid eanet ja eanet geavaha nullaluoitinprinsihpa, sihkkarastit doarvái gealdininfrastrukturra ja láchit diliid beaktilat ja dávgaseappo energiigeavaheapmái váidudan dihtii neahttahuksema ja ođđa fápmobuvttadeami dárbbu. Dehálaš lea maid sihkkarastit ahte sii geat galget hálldašit ođasmuvvi resurssaid, ja industriija mii čatnasa ruoná nuppástuhttimii, sáhttet ássat ja eallit das lahka gosa dat leat báikáduvnon. Danne lea dehálaš heivehit huksema báikkálaš ja regionála dilálašvuođaide.

5.3 Suodjalit luonddušláddjiivuođa, olgoáibmoberoštusaid ja kulturbirrasiid

Mii massit luonddušláddjiivuođa earret eará areálasisabahkkemiid, areálageavahanrievidamiid, nuoskkideapmi ja dálkkádatrievidamiid geažil. Norgga 2020 luondduindeaksa čájeha ahte areálageavaheapmi ja fysalaš sisabahkkemat váikkuhit garrasit eatnamiid ja sáivvaid ekovuogádagaide, ja dálkkádatrievidamat ja resursaávkástallan leat garrasat váikkuhanfáktorat mearra- ja áhpeguovlluin. Noađuheapmi oktiibuot mearrida man rašit šlájat ja luondduhámit leat, ja dálkkádatrievidamat čavgejit negatiiva ovdáneami. Buorre ja guhkesáigásaš areálhálldašeapmi dárbbášuvvo guoddevašvuođamihtuid juksamii ja riikkaidgaskasaš dálkkádat- ja luonddušláddjiivuođa geatnegasvuođaid ollašuhhtimii. Gavjuheaddji divrrit leat hui dehálaččat ekovuogádagaide ja eanadollui, ja dehálaš lea daid eallinguovlluid gáhttet.

Regionála ja gielddalaš plánen lea dehálaš sihke luonddugáhttemii ja láchimii diliid guoddevaš árvoháhkamii luonddu- ja kulturressurssaid vuođu. Ollislaš ja guhkesáigásaš plánen dárbbášuvvo eastadan dihtii negatiiva váikkuhusaid luonddušláddjiivuhtii ja olgoáibmoberoštusaid duokkot-dákko huksema geažil ja áimmahuššama dihtii kulturbirrasa. Máilmmiárbeárvvuid lea dehálaš suodjalit máilmmiárbekonvenšuvnna

geatnegasvuodaid vuodul, ja vuhtiiváldit ahte máilmmiárbeárvvut sihkkarastojuvvojit ollislaš servodat- ja areálaplánema bokte.

Ođasmahttojuvwon máhttu luonddu birra lea dehálaš vuodđu plánemii, ja plánaproseassat sáhttet leat mielde identifiseremin dehálaš luonddušládđjii vuodá, ekologalaš oktavuodaid ja dehálaš doaibmagoovlluid eatnama alde ja mearas. Vásáhusvuodot máhttu daid ealáhusain mat ávkkástallet luondduin, fertejit leat oassin dán máhttovuodus. Vuogádatlaš bargu luonddušládđjii vuodain lea mielde árvvolaš luonddugovlluid gáhttemin guhkesáigásaččat, ja sáhtta almmustahttit eanet máhttodárbbu. Fáddávuodot gielddaplána luonddušládđjii vuodá várás sáhtta leat oassin dakkár barggus. Seamma

láhkai lea buorre máhttu gieldda eanadaga ja olgoáibmoguovlluid birra dehálaš. Fylkka- ja gielddarájáid rastásaš ovttasbargu sáhtta maid nannet vuodá eanet guhkesáigásaš plánemii.

Mis leat dál eanet go 445 000 astoáigeásodagat, lohku lea sturron jeavddalaččat manimus 20 jagi. Astoáigeásodagat lea dehálaš ealáhusvuodđu ollu gielddain. Seammás sáhtta viidasat huksemis dávjá leat negatiiva váikkuhusat luonddušládđjii vuhtii, olgoáibmoeallimii, dálkkádatgássaluoitimii, eanadahkii ja kulturbirrasii, ja sáhtta gártat vuostálasvuhtii eanadoaluin, boazodoaluin ja eará ealáhusaiguin. Buori plánema bokte sáhtta astoáigeásodagaid árvoštallat regionála perspektiivvas, ja ráddjet areálavuollásteami. Ođđa huksen berre dáhpáhuvat dálá huksenguovlluid

ja infrastruktuurra oktavuodas, ja heivehuvot huksehagaide ja eanadahkii. Dehálaš lea garvit ođđa, viiddes astoáigehuksehagaide dehálaš eanadoallo-, luonddu-, olgoáibmo- ja boazodoalloguovlluin ja huksemiid jekkiide. Várreguovlluin lea erenoamáš dehálaš gáhttet stuorát, jotkkolaš huksekahtes guovlluid, ii ge láchit diliid ođđa astoáigehuksemiidda ordda bajábealde. Sihkkarastit ferte jotkkolaš ruonasstruktuurraid ja boazodoalu johtolagaid ja johtingeainnuid.

Mearragáddeavádat ja jávrriid ja čázadagaid gáddeavádat lea dehálaš luonddušládjiivuhit, olgoáibmoeallimii, ealáhuseallimii ja ássamii. Gáddeavádagain leat maid mángga sajis ollu kulturmuittut mat addet mihtilmasvuoda ja identitehta báikkálaš servodagaide. Ollu sajiin riikkas lea stuorra huksendeatta gáddeavádagain, seammás go stuorra oasis gáddeavádagas leat uhccán olahahit. Dehálaš lea bidjat stáhta plánanjuolggadusaid mearragáddeavádaga earuhuvvon hálddašeami várás vuodđun plánemii, ja garvit duokkot-dákko huksema sierralobiid bokte. Daid guovlluin gos huksendeatta lea uhcci ja gos ollu gáddeavádat lea olámuttus, njuolggadusaid avádagas 3, lea buoret vejolašvuohta láchit diliid dakkár ođđa huksemii mii vuolggaha ealáhusovddideami ja addá bargosajiid. Earuhuvvon areálageavaheapmi galgá dáhpáhuvat gielddaid bajimus plánema bokte, mas sihke árvoštallojuvvo areáladárbu iešguđet huksenulbmiidda ja dárbu areálaide mat galget suddjejuvot ođđa sisabahkemiid vuostá.

Goddi lea dehálaš oassi Norgga luonddus ja kultuvrras. Goasii olles eurohpálaš máddodat eallá Norggas, ja danne lea mis erenoamáš hálddašnovddasvástádus nális. Goddi lea klassifiserejuvvon lahka áitojuvvon nationála rukseslisttas. 6 goddeguovllus riikka 10 goddeguovllus árvoštallojuvvo leat heajos kvalitehta, ja ii ovttage guovllus árvoštallojuvvo leat buorre kvalitehta. Danne dárbbášuvvot beaktilis ja ulbmillaš doaimbajijut sihkarastin dihtii gotti ja gotti eallinguovlluid. Dehálaš lea ahte fylkkagielddat ja gielddat deattuhit goddeguovlluid klassifiserenbohtosiid ja barget árrjalaččat nationála goddeguovlluid kvalitehtamihtuid ollašuttimiin. Dehálaš reaidun dan ollašuttimii leat regionála plánat daid várreguovlluid várás gos leat gottit.

5.4 Buhtes ja rikkes jávrrit ja čázadagat

Čázadagat hálddašuvvot earret eará regionála čáhcehálddašplánaid bokte, maidda gielddat lea dehálaš doarjjafállit báikkálaš čáhceguovlluid bokte. Mihttun lea oktiiveivehuvvon čáhceresursahálddašepmi buot dásiin, mii sihkarastá dakkár čáhcevádnostumiid suodjaleami ja dearvasmahttima nu go jogaid, jávrriid, vuodđočázi ja riddočázi. Areálaplánen galgá váikkuhit dasa ahte Norgga čáhcevádnostumit leat buori dilis, regionála čáhcehálddašplánaid olis. Plánen galgá vuhtiváldit olles njuoskkadatguovllu areálageavaheami, oktan riddolagaš mearraguovlluiguin. Suodjaluvvon čázadagaid riikapolitiikhkalaš njuolggadusat biddjojot vuodđun plánemii.

Čáhcebirrasa dillái váikkuhit earret eará duolvačáhci maid industriija ja ásonatguovllut, eanadoallu, akvakultuvra ja huksendoaimmat luitet. Čáhceláhkaásahus ja nuoskkidannjuolggadusat galget eastadit nuoskkideami ja váikkuhit buoret čáhcebirrasii, ja dehálaš lea ahte gielddat geavahit iežaset váikkuhangaskaomiid árrjalaččat areálaplánemis. Oslovuona elliid dilli lea hui duođalaš, ja ollislaš doaimbajijoplána lea hábmejuvvon buoridan dihtii birasdili. Oslovuona njuoskkadatguovllu gielddain lea ovddasvástádus čađaheamis mánga doaimbajijoplánas.

Olles riikkas leat duolvačáhcerusttegiid ja duolvačáhcebuhtistankapasitehta dárbbášlaš bajásdoallan ja huksen sakka maŋŋonan. Gielddat fertejit geahččat ovddasvástádusa duolvačázis ja plánema plána- ja huksenlága oktavuodas. Dan lea dehálaš dahkat sihkarastin dihtii laktima ja doarvá buhtistankapasitehta ovdalga ođđa huksemat álggahuvvot. Areálaplánen dárbbášuvvo sihkarastin dihtii ahte bajildusčáhci árvoštallojuvvo ja gieđahallojuvvo ollislaččat. Giddejuvvon čázadagaid rahpama ja bajildusčázi ja duolvačázi sirrema berre árvoštallat jotkkolaččat.

Ráđdehusa vuordámušat

45. Nuppástuhttin vuollegisluoitinservodahkan ja bargu dálkkádat- ja birasmihtuid juksamiin vuoruhuvvo dakkár areálaplánema bokte mii uhcida nuoskkideami, areálavuollásteami ja fievrridandárbbu. Ráđdehus ávžžuha gielddaid bidjat mihtu huksengeahpedeapmái.

46. Dilit láchččojuvvojit energijabeavttálmahttimii ja dávgasis energijageavaheapmái ealáhuseallimis, báikedoaluin ja almmolaš visttiin.
47. Gielddaplána areáloasi ođasmahttima oktavuodas árvoštallá gieldda galgá go areálageavaheami mii ovdalis lea dohkkehuvvon, rievdadit dálkkádaga, luonddušládđjivuoda, kulturbirrasa, eanagáhttema, boazodoalu, dálkkádatheiveheami, servodatsihkarvuoda ja ulbmillaš huksenmálla vuhtiiváldima geažil.
48. Karbonarikkis areálaid, oktan jekkiiguin, ulličáhcejekkiiguin ja earálágan njeaššeeatnamiiguin ja vuvddiiguin, ođđasis geavaheapmi ja huksen daidda, garvojuvvo nu guhkás go lea vejolaš, vai areálaid náka vurket ja dábuhit karbona bisuhuvvo.
49. Ásodat- ja ealáhusguovlluid čohkken ja nuppástuhttin árvoštallojuvvo ovdalگو ođđa, stuorát huksenguovllut várrejuvvojit ja váldojuvvojit atnui.
50. Regionála huksenmálla, guovddášstruktuvra ja bajimus fievrádusčovdosat mearriduvvojit regionála dahje gielddaidgaskasaš areála- ja fievrádusplánain. Plánat vuhtiiváldet regionála ja báikkálaš eavttuid ja huksendeaddaga.
51. Dálkkádatgássaluoitin, ráidu, áibmonuoskkideapmi ja šlápma uhciduvvo diliid láchčimiin oktasašjohtolahkii, sihkkelastimii ja vázzimii, beaktilis areálageavaheapmái ja ráddjejuvvon guovddášguovlluide ja čeahkkebáikkiide.
52. Dilit láchččojuvvojit buori gealdininfrastrukturii, earret eará várremiin doarvái areálaid johtilisgealdimii sihke geahppa ja lossa fievruid várás.
53. Dehálaš luonddušládđjivuodta, eanadoalloareálat, čáhcebirrasat, olgoáibmodoaibmaguovllut, bajimus ruonasstrukturat, kulturbirrasat ja eanadagat kártejuvvojit ja sihkkarastojuvvojit plánemis. Dálá ja plánejuvvon areálageavaheami váikkuhusat oktiibuot deattuhuvvojit.
54. Máilmmiárbeárvvuid vuhtiiváldin sihkkarastojuvvo ollislaš servodat- ja areálaplánema bokte.
55. Mearragáddeavádaga ja čázadagaid gáddeavádaga areálageavaheapmi árvoštallojuvvo ollislaš ja guhkesáigásaš perspektiivvas. Dilit láchččojuvvojit gáddeavádaga eanet earuhuvvon hálddašeapmái stuorát vejolašvuodain ealáhusovddideapmái ja ássamii rittu vuorjjesássanguovlluin gáddeavádaga plánanjuolggadusaid avádaga 3 olis.
56. Regionála ja gielddalaš plánat láchččet diliid guoddevaš ovddideapmái várre- ja meahcceguovlluin. Huksen ráddjejuvvo jotkkolaš luonddu- ja olgoáibmoeallinguovlluid ektui ja eanadollui, boazodollui ja eará ealáhusaide dehálaš guovlluid ektui, earret eará guhkesáigásaš huksenrájaid bokte.
57. Vejolašvuodta čohkket dahje viiddidit dálá astoáiggeásodatguovlluid árvoštallojuvvo ovdalگو dilit láchččojuvvojit huksemii ođđa guovlluin, erenoamážit doppe gos lea huksendeatta. Ođđa astoáiggehuksemiid orddas ja ordda bajábealde berre garvit.
58. Gottiid eallinguovllut sihkkarastojuvvojit, ja dohkkehuvvon regionála plánat váriid várás gos leat gottit, ođasmahttojuvvojit ođđa máhtu vuodul ja čuovvuluvvojit gielddalaš plánemis.
59. Gielddat váikkuhit buriid birasdiliide čázadagain ja čázadagaid guoras oassálastima bokte bargui čáhceguovlluiguin, birasdoaibmabijuid čađaheami bokte ja buori arealahálddašeami bokte. Geavahan- ja gáhttenárvvut čázadagain sihkkarastojuvvojit plánemis, ja huksen čázádatlundui ja ávnnasluoitin čázadagaide geahpeduvvo.
60. Plánen lea mielde sihkkarastimin luondduárvvuid ja buori birasdilii čáhcai, earret eará dakko bokte ahte garvit huksendoaimmaid plánema nješšiide go gávdnojit buorit molssaeavttut.
61. Servodat- ja areálaplánen oktiiheivehuvvojit čáhcelágideami ja duolvačáhceluoitima plánemiin, dás maiddái bajildusčáhcegieđahallamiin ja luondduvuđot čovdosiid árvoštallamiin.
62. Oslovuona njuoskkadatguovllu fylkkagielddat ja gielddat čuovvulit ollislaš doaibmabidjoplána buhtes ja rikkes Oslovuona várás areálaplánemis.

6 Servodatsihkarvuohta ja gearggusvuohta

Sihkaris ja várddus báikkálaš servodagat lea deháleamos rámma min buohkaid oadjebas árgabeaivái. Fylkkagielddat ja gielddat sáhttet plánaeiseváldin váikkuhit dasa go lámčēt diliid dakkár ođđa huksemii mii suodjala luondduváraid vuostá dál ja boahhteáiggi dálkkádagas, ja lihkohisvuodaid ja eará servodatriskaid vuostá. Dat sihkarastojuvvo buoremusat fágaidgaskasaš ja ollislaš barggu bokte servodat- ja

areálaplánaiguin, riska- ja raššivuodáanalysaiguin ja gearggusvuođaplánaiguin. Servodat sorjá das ahte plánen sihkarastá areálaid biebmobuvttadeapmái ja lea mielde lámčimin diliid buhtes ja doarvái juhkančázi fidnemii, fápmolágideapmái ja kommunikašuvdnii. Buorre gearggusvuohta sorjá maid das ahte Suodjalusa areáladárbbut fuolahuvvojit.

6.1 Luondduvárat ja dálkkádatheiveheapmi

Riska ahte vahátlaš luondduvárat dáhpáhuvvat sturrot dálkkádatrievdamiid geažil, ja buorre areálaplánen lea dehálaš reaidu dáid váikkuhusaid uhcideapmái. Liekkasvuodáiliid loktaneami geažil lassána njuoskkadat, ja stuorát oassi boahdá arvin ii ge muohtan. Šoaláhagat bohtet dávjjit. Dalle stuorru earret eará dulve- ja rihtuvárra. Jienjaid suddan ja meara liegganeapmi dagahit ahte mearradássi loktana Norgga rittuin. Dálkkádatrievdamiin leat váikkuhusat goasii buot servodatsurggiide. Dál jo leat dálkkádatrievdamiin billisteaddji váikkuhusat olbmuid ja lundui mat šaddet čielgaseappot ja čielgaseappot ja dovdojit buorebut. Ártkalaš guovlluin dovdojit dálkkádatrievdamiid váikkuhusat hui bures dál jo.

Vai heiveheapmi rievdan dálkkádahkii dáhpáhuvvá doarvái johtilit, ferte plánen vuhtiiváldit dálkkádatrievdamiid buorebut. Go árvoštallá dálkkádatrievdamiid váikkuhusaid plánemis, galgá nationála dálkkádatovdaárvoštallama alla molssaevttuid, ja doarvái guhkes áigeperspektiivva, bidjat vuodđun. Fylkkaid mielde dálkkádatprofiillat addet buori visogova ovdaárvoštallamiin ja vurdojuvvon hástalusain, ja leat dehálaš oassi plánema máhttovuođus. Máhttovuodot areálaplánen govda fáttmastemiin dárbbasuvvo dálkkádatheiveheami leavttu bajideapmái, ja dulve- ja rihtuvahágiid, mearradásseloktanavahágiid, riđuullevahágiid, erošuvdnavahágiid ja bajildusčáhcevahágiid eastadeapmái.

Ođđa huksemiid oktavuodas berre válljet guovlluid main lea buorre ja starga eanačoahkku, vuhtiiváldidettiin maiddá dálkkádatrievdamiid. Go lea stuorra várrariska dahje heađuštus luonddudiliid geažil dahje ovdalis sisabahkemiid geažil eanadahkii ja čáhcegolgamii, berre árvoštallat molssaektosaš huksenguovlluid. Dat sáhtta

mielddisbuktit ahte muhtun sajiin berre plánet ja hukset áibbas eará guovlluide go daidda maidda árbevirolaččat lea huksen.

Ođđa huksemiid plánema ja čađaheami oktavuodas lea dehálaš garvit ávdnasiid luoitimis čázadagaide ja vuhtiiváldit čázi lunddolaš bisttu, earret eará vai servodaga raššivohta dulvi ja goikkádaga ektui uhcu. Njeaššit, čázadagaid ravdaavádagat, jeakkit ja vuovddit leat dehálaš ekovuogádagat mat sáhttet váidudit dulvi ja dálkkádatrievdamiid negatiiva váikkuhusaid. Areálaplánaid hábmema oktavuodas lea dehálaš ahte luonddu gáhtten ja ovdešteapmi, ja vejolaččat ođđa luondduvuodot čovdosiid ásaheapmi, árvoštallojuvvojit dálkkádatheivehandoaibmabidjun. Jus vállje eará dálkkádatheivehančovdosiid, berre vuoduštit manne lea luondduvuodot čovdosiid hilgon.

Dulvi ja bajildusčázi vuhtiiváldin lea erenoamáš dehálaš čohkken- ja nuppástuhttinprošeavttain, main jogažiid rahpan, oadjebas dulvegeainnut, eanet ruoná guovllut mat drenerejit čázi, ruoná dáhkkit, dahkujogažat ja -basseanggat sáhttet váikkuhit dálkkádatheiveheapmái. Dakkár guovlluin gos sáhtta leat njárbesláirá, lea hui dehálaš vuhtiiváldit njárbesláirihitu riskka go árvoštallá lea go guovlu heivvolaš huksemii ja guđe sihkarastidoaibmabijuid vejolaččat berre čađahit.

6.2 Suodjalusa areáladárbbut

Sihkarvuodapolitihkalaš dilli, teknologalaš ja ekonomalaš ovdáneapmi ja dálkkádatrievdamat váikkuhit suodjaluspolitihkii. Danne galgá suodjalusa, ja lihtolaččaid vuostávdima ja siviila gearggusvuoda nannet. Nationála ja lihtolaččaid suodjalusplánat, ja náka vuostávdit lihtolaččaid ávdnasiid ja olbmuid sáhtta sorjât areálain maiddá dálá militeara rusttegiid olggobealde. Seammás galget Suodjalusa báhčin- ja hárhallanguovllut ovddiduvvot viidáseappot ođđa dárbbuid ja gáibádusaid vuodul, ja vai sáhtta buorebut láchit diliid hárhallamiidda gaskal olgoriikkalaš ja norgalaš ossodagaid. Hui dehálaš lea fuolahit Suodjalusa areáladárbbuid militeara rusttegiid ja báhčin- ja hárhallanguovlluid oktavuodas plánemis oassin ođđaáigasaš ja ráhkkanan ollislaš suodjalusa ovddideamis.

6.3 Gilvojuvvon eatnamiid gáhtten

Ráđđehusa mihttu lea loktet biebmolágidandási Norggas. Plánen galgá leat mielde láchčimin diliid nu ahte mii sáhttit buvttadit nu ollu biepmu go vejolaš iežamet riikkas. Topográfalaš ja dálkkádat dilálašvuodaid geažil leat mis uhccán gilvojuvvon eatnamat, ja gordneareála juohke ássi nammii lea uhcit go gaskamearri Eurohpás. Gearggusvuoda ja biebmobuvttadanvejolašvuodaid geažil mii fertet gáhttet eanaresurssaid miehtá riikka ja sihkkarastit ahte eana lea geavahusas. Danne lea gilvojuvvon eatnamiid gáhtten nationála beroštus. Gilvojuvvon eatnamiid nuppástuhttin galgá uhciduvvot, ja areálaplánen galgá váikkuhit dan mihtu juksamii ahte muoldda nuppástuhttin galgá uhciduvvot jagi 2023 mannosas ođđa eanagáhttenstrategiija olis.

Dehálaš lea ahte fylkkagielddat ja gielddat čuovvulit nationála eanagáhttenstrategiija, vai huksendárbu dásseduvvo buorebut sisriikkalaš biebmobuvttadeami guhkesáigásaš vuhtiiváldima ektui. Erenoamážit deattaguovlluin lea dehálaš čađahit garra eanagáhttema eastadan dihtii ahte dehálaš eanadoalloareálaide huksejuvvo. Vuorjjesássanguovlluin lea dasa lassin dehálaš láchčit diliid giliid ovddideapmái ja buolvamolsumiidda eanadoalus, vai vuodđu ássamii ja eanadoallobuvttadeapmái sihkkarastojuvvo. Mihttun lea dakkár ássanmálla ja bálvalusfálaldat mii dahká geasuheaddjin ássat giliin iešguđet eallinmuttuin, erenoamážit go nuorat áigot ásaiduvvat. Bisuhan dihtii biebmobuvttadeami Norggas lea dehálaš fuolahit ássama eanadoalloareálaid oktavuodas, ja mii dagaha ahte boahhte buolva joatká eanagilvimiin. Dan sáhtta ovdamearkka dihtii dahkat dainna lágiin ahte várret guovdilis guovlluid lávdaduvvon ásodathuksemin gielddaplána areáloasis.

Buoremus eanadoalloareálat leat dájvja doppe gos huksendeatta lea stuorámus. Seammas lea eanadoalloareálain mat leat čoahkkebáikkiid lahka, stuorra gearggusvuodaárvu. Beaktillis areálageavaheapmi buori ávkkástallamiin dakkár areálaiguin maidda lea jo huksejuvvon, sáhtta leat mielde uhcideamen dárbbu hukset gilvojuvvon eatnamiidda. Dehálaš lea ahte čohkken- ja nuppástuhttinvejolašvuodaga geavahuvvo doppe gos molssaeaktun lea hukset gilvojuvvon eatnamiidda.

Plánaid ođasmahttima oktavuodas lea dehálaš árvvoštallat galgá go areálaid, mat ovdalis leat várrejuvvon dakkár ulbmiliidda mat mearkkašit gilvojuvvon eatnamiid nuppástuhttima, muhto maidda ii leat vel huksejuvvon, máhcahit eanadoallo-, luonddu-, olgoáibmo- ja boazodoalloulbmiliidda. Vejolašvuodát fuolahit gilvojuvvon eatnamiid čatnasit maiddá regionála huksen- ja fievrrádusmállii. Danne lea eanagáhttema vuhtiiváldin dehálaš fáddá regionála plánemis, ovdamearkka dihtii regionála eanagáhttenstrategiija hábmema oktavuodas.

6.4 Buhtes ja oadjebas juhkančáhci

Gielddain lea ovddasvástádus sihkkarastimis báikedoaluide ja ealáhuseallimii vejolašvuoda fidnet doarvá dearvvašlaš juhkančázi. Dat lea eaktun buori dearvvašvuhtii ja buresdoaimbi servodahkii. Danne lea juhkančáhcegálduid sihkkarastin ja areálaid sihkkarastin čáhcelágideapmái ja duolvačáhceluoitimii dehálaš oassi gielddalaš plánain. Čáhcegávdnoštumiid mat geavahuvvojit čáhcelágideapmái, ferte suodjalit nuoskkideami vuostái vuhtiiváldinavádagaiguin gullevaš plánamearrádusaiguin. Dat sáhtta maid leat mielde uhcideamen dárbbu buhtistit juhkančázi buvttadeami oktavuodas.

Nana čáhcelágideapmi lea mearrideaddjin servodatsihkarvuhtii. Gielddalaš čáhcejođasfierpmádaga lea oppalaččat heajos dilis, lahcinvárra lea stuoris ja jođasfierpmádaga ođasmahttinleaktu ii leat doarvá stuoris bissehit luskkiideami. Dat sáhtta dagahit ahte juhkančáhci nuoskkiduvvo ja ahte juhkančázi lágideapmi boatkana. Danne lea dehálaš geahččat gielddalaš suorge- ja areálaplánema seamma oktavuodas ja ahte dat leat mielde čoavdimin dáid hástalusaid.

6.5 Riska- ja raššivuodaañalysat vuodđun buoret plánaide

Servodatsihkarvuodaga areálaplánemis mearkkaša háhkat visogova ja máhtu dakkár riskka ja raššivuodaga birra mat sáhttet átit servodaga árvvuid dahje čuohcat daidda, ja dan vuhtiiváldit plánain. Dehálaš lea ahte areálaplánen vuhtiiváldá ahte servodagas galgá leat kapasitehta ja náka suodjalit álbmoga ja servodaga sávakeahtes dáhpáhusaid oktavuodas. Riska- ja raššivuodaañalysat galget leat vuodđun plánaide

mat sáhttet eastadit vahátriskka ja riskka massit heakka, dearvvašvuođa ja dehálaš infrastruktuurra, eastadit kritihkalaš servodatdoaimmaid ja bálvalusaid massima, ja fuolahit kapasitehta olles álbmoga suodjaleapmái. Dehálaš lea vuhtiiváldit joavkkuid mat leat erenoamáš rašit vejolaš heahtediliid oktavuodas.

Dohkálaš riska lea dakkár riska maid sáhtta dohkkehit dihto oktavuodas servodaga gustovaš árvvuid vuodul. Mii lea dohkálaš, sáhtta rievdat áiggi mielde ja guovllus guvlui. Muhtun fáttáid oktavuodas lea mearriduvvon dohkálaš riska lágain dahje láchkaásahusain. Eará riskabeliid oktavuodas ferte plánas mearridit rájá gaskal dohkálaš ja dohkkehtmeahttun riskka, ovdamearkka dihtii vuhtiiváldinavádagaid mearrádusaiguin. Gielda plánaeiseváldin ferte árrjalaččat árvvoštallat guđe riska galgá dohkkehuvvot plánas.

Riska- ja raššivuođaanalysat dárbbášuvvojit vai gielda diehtá mo plánamearrádus váikkuha riskii ja raššivuhtii, ja vai sáhtta árvvoštallat dohkálaš riskka. Analysat leat dehálaččat luondduváraid ja doaibmariskka čuvgeheapmái ja dasa mo areálageavaheami berre plánet eastadan ja uhcidan dihtii duođalaš dáhpháhusaid váikkuhusaid. Riska- ja raššivuođaanalysat addet earret eará vuodu stuorralihkohisvuođadoaimmaid oadjebas báikádeapmái ja dakkár rusttegiid oadjebas

báikádeapmái main leat váralaš ávdnasat, ja doarvái vuhtiiváldinavádagaid mearrideapmái daid oktavuodas.

Gielddalaš gearggusvuođageatnegasvuođa bokte galgá čađahuvvot ollislaš riska- ja raššivuođaanalysa máhttovuodđun gieldda servod atsihkarvuođahástalusaid. Dat galgá čuovvuluvvot guhkesáigásaš mihtuiguin, strategiijaiguin ja servodatsihkarvuođa- ja gearggusvuođabarggu vuoruhuvvon čuovvulemiin. Dat lea maid dehálaš vuodđun areálaplánemii, ja galgá čuovvuluvvot daid riska- ja raššivuođaanalysain mat hábmejuvvojit areálaplánaide. Máhttu riska- ja raššivuođarievdamiid birra ođđa huksemiid geažil addá maid vuodu ollislaš riska- ja raššivuođaanalysaid ođasmahttimii.

Geográfalaš dieđut addet maid máhtu dakkár diliid birra mat sáhttet leat mielde eastadeamen boahttevaš luondduvárradáhpháhusaid ja heahtediliid. Almmolaš dáhtaid juogadeapmi lea eaktun jotkkolaš bálvalusaid ovddideapmái surggiid ja hálddašandásiid rastá, ja vejolašvuohta háhkat ođasmahttojuvvon ja álkit olahtti geográfalaš dáhtaid nanne gearggusvuođanávcca heahtediliin. Dehálaš lea ahte geográfalaš dieđut ođasmahttojuvvojit oktilaččat, juogaduvvojit ja leat olámuttus geavaheapmái nátionála geográfalaš infrastruktuurra bokte sihkkaris lágiin.

Ráđđehusa vuordámušat

- 63.** Servodatsihkarvuohta ja gearggusvuohta deattuhuvvojit plánemis. Riska- ja raššivuođaanalysat leat vuodđuduvvon ođasmahttojuvvo máhttui ja biddjojit vuodđun plána- ja hukšenáššemeannudeapmái.
- 64.** Suodjalusa areáladárbbut sihkkarastojuvvojit go dat dárbbášuvvojit riikka suodjalusnávcca fuolaheapmái ja nationála suodjalusplánaid čuovvuleapmái.
- 65.** Plánemis vuhtiiváldojuvvo rievdan dálkkádat, ja nationála dálkkádatovdaárvvoštallamat, ja doarvái guhkes áigeperspektiiva, biddjojit vuodđun go dálkkádatrievdamiid váikkuhusat árvoštallojuvvojit. Fylkkaid mielde dálkkádatprofiillat geavahuvvojit.
- 66.** Areálageavaheapmi plánejuvvo nu ahte bajildusčáhci ja dulve-, erošuvdna-, rihtu-, mearradásseloktanen-, riđđuulle- ja eará luondduvárra gieđahallojuvvo dohkálaččat.
- 67.** Luondduguovlluid gáhtten ja ovddešteapmi, dahje luondduvuđot čovdosat, árvoštallojit heivehan dihtii servodaga dálkkádatrievdamiidda.
- 68.** Fylkkagielddat ja gielddat váikkuhit eanagáhttema nannemii ja ollašuhttimii dainna mihtuin ahte uhcidit muoldda ođđasis geavaheami jagi 2023 mannosáš ođđa eanagáhttenstrategiija olis, ja váikkuhit eanadoalloareálaid geavaheami bisuheapmái.
- 69.** Gielddaplána areálaoasi ođasmahttima oktavuodas árvoštallojuvvo galget go ovdalis várrejuvvon areálat dakkár áigumušaide mat mearkkašit gilvojuvvon eatnamiid nuppástuvvan geavaheami, máhcahuvvot eanadoallo-, luonddu-, olgoáibmo- ja boazodoalloulbmiliidda.
- 70.** Uhcidan dihtii gilvojuvvon eatnamiid geavaheami eará ulbmiliidda, berre árvoštallat hábmet eanagáhttenstrategiija oassin bajimus regionála ja gielddalaš plánemis.
- 71.** Gieldda juhkančázi lágideapmi galgá leat mielde servodatsihkarvuođa árvoštallamis gielddaplána servodatoasis ja areálaoasis. Juhkančáhcegáldut vuhtiiváldojuvvojit ja sihkkarastojuvvojit plánemis, earret eará uhcidan dihtii čáhcebuhtisteamii dárbbu.
- 72.** Fylkkagielddat ja gielddat ođasmahttet ja juogadit geográfalaš dieđuid nationála geográfalaš infrastruktuvrras.

Olggosaddán:
Gielda- ja guovlodepartemeanta

Publikašuvdna lea gávdnamis: www.regjeringen.no

Prentehusnummir: H-2543 S

Hábmen: Melkeveien designkontor

Govva: Colourbox: Ovdabealle, siiddut 2, 18, 22, 24. Per-Inge Johnsen: s. 4.

Jan Hausken: siiddut 7, 9, 12, 33. Bryne gielda: s. 16. Bjørn Casper Horgen: s. 27.

NVE/Petter Våge: s. 30. Ilja Hendel: s. 35. Govva duogábealle: Vígileik Stusdal Normann